

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. for all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૩૫૧૦/૨૦૧૭

સાથે

સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૦૮૪૩/૨૦૧૭

માં

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૩૫૧૦/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે?	હા.
૨	ચુકાદો પત્રકારને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા.
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા ઇચ્છે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના.
	આ ચુકાદો તાબાની ન્યાયતંત્રમાં પરિપત્રિત કરવો અને તેની એક નકલ રાજ્ય સરકારના મહેસૂલ વિભાગમાં મોકલી આપવી.	

=====

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧ અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

શિવરાજસિંહ હરિશચંદ્રસિંહ અને ૨ પ્રતિવાદીઓ

=====

ઉપસ્થિતિ:

સુશ્રી નિશા ઠાકોર, એ. જી. પી., અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ , ૨ માટે

શ્રી એમ. સી. ભટ્ટ, એડવોકેટ સાથે શ્રી એમ. પી. પ્રજાપતિ, પ્રતિવાદી નં. ૩, ૩.૨

ના કેવિએટર

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૧૦/૦૧/૨૦૧૮

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ આ અરજી દ્વારા, ગુજરાત રાજ્ય તથા મામલતદાર, ઉપલેટા, જીલ્લા: રાજકોટ દ્વારા, ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તારીખ ૧૦ એપ્રિલ ૨૦૧૩ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની કાયદેસરતા અને વૈધતાને પડકારવામાં આવી છે, જેમાં ટ્રિબ્યુનલે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રીવિઝન અરજીને આંશિક રીતે મંજૂરી આપી હતી અને પ્રશ્નગત મુદ્દાની ફરીથી વિચારણા માટે મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી. સમક્ષ પ્રકરણ પરત મોકલી આપ્યો હતો.

૨ આ અરજીને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે:

૨.૧ પ્રતિવાદીઓ *હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહના* કાનૂની વારસદારો છે. ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૦નો સુધારેલો અધિનિયમ, ૧૯૭૨ (ગુજરાત અધિનિયમ નંબર ૨/૧૯૭૨) ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૬થી અમલમાં આવ્યો હતો.

૨.૨ ૨૯મી જૂન, ૧૯૭૬ના રોજ શ્રી હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહ વાળાએ મહત્તમ મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૧૦ અનુસાર સોગંદનામા સાથે ફોર્મ નંબર ૨ ભર્યું હતું અને આ રીતે અનુક્રમે રાજકોટ અને જામનગર જિલ્લામાં આવેલા તેમના હિસ્સામાં જમીનના વિવિધ હિસ્સા જાહેર કર્યા હતા. શ્રી હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહની માલિકીની જમીનો પૂર્વજોની હતી.

૨.૩ તારીખ ૫ સપ્ટેમ્બર ૧૯૭૭ ના રોજ, મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા, અધિનિયમની કલમ ૧૪ હેઠળ પસાર કરાયેલા તારીખ ૯ ડિસેમ્બર ૧૯૭૬ ના હુકમ અન્વયે, ઉપલેટા તાલુકાના મામલતદારને ટોચમર્યાદા કેસ ચલાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો.

૨.૪ આ કાર્યવાહી, આખરે, મામલતદાર અને એ.એલ.ટી., ઉપલેટા, રાજકોટ સમક્ષ સીલિંગ કેસ નં. ૪૨/૧૯૭૬ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. શ્રી હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહને નોટિસ આપવામાં આવી હતી અને આ મામલે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. તલાટી કમ મંત્રી અને અન્ય મહેસૂલ અધિકારીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા અન્ય વિવિધ દસ્તાવેજ પુરાવાઓ રેકૉર્ડ પર લેવામાં આવ્યા હતા.

૨.૫ ૪ ઓક્ટોબર, ૧૯૮૦ના રોજ એટલે કે મામલાતાર અને એ. એલ. ટી., ઉપલેટા સમક્ષ કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન શ્રી હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહનું અવસાન થયું હતું.

૨.૬ મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી., ઉપલેટાએ ૨૮મી જાન્યુઆરી ૧૯૮૪ના તેમના આદેશમાં જાહેર કર્યું:

(૧) આ કાયદો અમલમાં આવ્યો તે તારીખ એટલે કે ૧લી એપ્રિલ, ૧૯૭૬ના રોજ શ્રી હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહને બે પુખ્ત પુત્રો હતા, જેમ કે શિવરાજસિંહ હરિશચંદ્રસિંહ (જન્મ તારીખ ૨૮મી જાન્યુઆરી, ૧૯૪૧) અને ઈન્દ્રજીતસિંહ હરિશચંદ્રસિંહ (જન્મ તારીખ ૧૫મી જૂન, ૧૯૪૭).તેથી, મૃતક હરિશચંદ્ર દાનસિંહના પરિવારના સભ્યો ત્રણ એકમોના હકદાર હતા.

(૨) હરિશચંદ્ર દાનસિંહના કુલ કબજામાંથી ૧૦૫૦ એકર જમીનને વધારાની જાહેર કરવામાં આવી હતી.પ્રતિવાદીઓને ૧૩૦ એકર ૨૦ ગુંથાની જમીન પર કબજો કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો હતો.

૨.૭ એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદીઓએ મામલાતદાર, ઉપલેટા દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને પડકારતી એક અપીલ નાયબ કલેક્ટર, ગોંડલ, જિલ્લા: રાજકોટ સમક્ષ દાખલ કરી હતી.

૨.૮ ૨૩મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૮૪ના રોજ, મામલાતદાર, ઉપલેટાએ તમામ કાગળો નાયબ કલેક્ટર, ગોંડલ, રાજકોટને મોકલ્યા હતા.

૨.૯ ૩૦મી જૂન ૧૯૮૪ના રોજ, ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ગોંડાએ પ્રતિવાદીઓને નોટિસ જારી કરી, અને તેમના જવાબ તેમજ કેસના રેકૉર્ડ પર વિચાર કર્યા પછી, મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી., ઉપલેટાના આદેશને બહાલી આપ્યું.

૨.૧૦ નાયબ કલેક્ટર, ગોંડલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી વ્યથિત અને નારાજ થઈને, પ્રતિવાદીઓએ ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ એક રીપિઝન અરજી દાખલ કરી, જે રીપિઝન કેસ નં. TEN/BR/૨/૮૫ તરીકે નોંધવામાં આવી. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા બે બાબતો પર વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો

(૧) વિડી જમીનને કૃષિ જમીન તરીકે ગણવી ન જોઈએ અને તેથી, કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ હોલિંગમાં તેને ખોટી રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી.

(૨) મૂળ ધારક *હરિશચંદ્રસિંહ દાનસિંહજી* ૪ ઓક્ટોબર ૧૯૮૦ના રોજ અવસાન થયું હતું અને ઉપર નામ આપવામાં આવેલા બે પુત્ર વચ્ચેના પુત્રો ઉપરાંત, તેઓ તેમની પાછળથી *કૌશ્યકુમારી* (જન્મ વર્ષ ૧૯૪૪) અને *પ્રેમિલકુમારી* નામની બે પુત્રીઓ પણ મૂકી ગયેલા.

૨.૧૧ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ માં થયેલા સુધારા અર્થાત્ સુધારેલા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ને ધ્યાનમાં લેતા, પુત્રીઓને સહ-ભાગીદાર તરીકે ગણવામાં આવે છે, તેઓ વર્ગ ૧ના વારસદારો તરીકે તેઓ પ્રત્યેક બે એકમો (યુનિટ્સ) મેળવવા માટે હકદાર હતી.

૨.૧૨ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલે ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૩ના રોજ આપેલા તેના આદેશમાં રીવિઝન અરજીને આંશિક રીતે મંજૂરી આપી હતી.તેના વિવાદિત આદેશ દ્વારા, ટ્રિબ્યુનલે મામલાને મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી.,

ઉપલેટાને વિવાદિત આદેશમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોના સંદર્ભમાં આ મામલાની ફરીથી તપાસ કરવા માટે મોકલી આપ્યો હતો, જે સુધારેલા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ને ધ્યાનમાં રાખીને બે દીકરીઓના સહ-ભાગીદાર તરીકે ગણવાના અધિકારના સંદર્ભમાં છે.

૩ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને આદેશથી અસંતુષ્ટ હોવાથી, રાજ્ય સરકાર તેમજ મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી., ઉપલેટા ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ છે.

૪ હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે વિવાદિત આદેશ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૩નો છે. જ્યારે કે આ અરજી ૧૮ મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના રોજ આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી જે લગભગ ચાર વર્ષ અને ત્રણ મહિનાના સમયગાળા પછી છે. આવા સંજોગોમાં, પ્રતિવાદીઓએ આ અરજી દાખલ કરવામાં રાજ્ય તરફથી ગંભીર વિલંબ અને અકારણ વિલંબ ના મુદ્દા પર આ અરજીની જાળવણી અંગે પ્રારંભિક વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.

• ગુજરાત રાજ્યના વતી રજૂઆતો:

૫ વિજ્ઞાન એ. જી. પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલો વિવાદિત આદેશ ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૩૮ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી પુનરીક્ષણ સત્તાઓના અવકાશની બહાર છે. કલમ ૩૮ મુજબ, પુનરાવર્તિત સત્તાઓનો ઉપયોગ ત્યાં સુધી કરી શકાય છે જ્યાં સુધી તે સ્થાપિત ન થાય કે (૧) કલેક્ટરનો આદેશ કાયદાની વિરુદ્ધ હતો; (૨) કલેક્ટર કાયદા પર સામગ્રીનો મુદ્દો નક્કી કરવામાં નિષ્ફળ ગયો; અથવા (૩) આ અધિનિયમ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને અનુસરવામાં નોંધપાત્ર ખામી હતી, જેના પરિણામે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે.

૬ વિજ્ઞાન એ. જી. પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે નાયબ કલેક્ટર અને મામલાતદારના આદેશને રદ કરવા અને મામલાને રિમાન્ડ પર લેવા માટે ઉપરોક્ત કોઈપણ સંભવિતતા અંગે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા કોઈ તારણ આપવામાં આવ્યું નથી.

૭ એન. બાલકૃષ્ણન વિરુદ્ધ એમ. કૃષ્ણમૂર્તિ [એ.આઈ.આર. ૧૯૯૮ એસ.સી. ૩૨૨૨] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, વિજ્ઞાન એ. જી. પી. એ રજૂઆત કરી હતી કે વિલંબની લંબાઈ મહત્વની નથી, પરંતુ વિલંબના કારણની પર્યાપ્તતા અને ટૂંકાણ એ વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાના સંજોગોમાંથી એક છે. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું

કે કાયદાની કલમ પનો ઉદારતાથી અર્થઘટન કરવામાં આવે જેથી પક્ષકારોને નોંધપાત્ર ન્યાય મળે. આ જોગવાઈમાં વિચારણા કરવામાં આવી છે કે કોર્ટે સંબંધિત વ્યક્તિની સ્થિતિમાં જવું પડશે અને તે શોધવું પડશે કે વિલંબ તેણે જે કારણ રજૂ કર્યું હતું તેના પરિણામે થયો હોવાનું કહી શકાય કે કેમ અને કેસના વિશિષ્ટ સંજોગોમાં કારણને પર્યાપ્ત તરીકે રેકૉર્ડ કરી શકાય કે કેમ. જો કે સરકારને કોઈ વિશેષ છૂટછાટ બતાવી શકાતી નથી, જે સમાન સંજોગોમાં, વ્યક્તિગત દાવેદારને બતાવવામાં આવતી નથી, તેમ છતાં કોઈએ સરકારી કામકાજની પદ્ધતિ અંગે વ્યવહારુ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો જોઈએ, અને તેની ગતિની ધીમી ચાલ પ્રત્યે અકારણ ઉદાર વલણ ન રાખવું જોઈએ.

૮ કાયદાની કલમ ૬ પર આધાર રાખીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પેટા કલમ (૧) બે ભાગોમાં છે. પ્રથમ ભાગ નોન ઓબ્સ્ટન્ટ કલમ છે અને પછીનો મુખ્ય અથવા ઓપરેટિવ ભાગ છે. ઓપરેટિવ ભાગ એક નકારાત્મક અધિનિયમ છે. તે ૧ સપ્ટેમ્બર ૧૯૬૧ થી કોઈપણ વ્યક્તિને ટોચમર્યાદાના વિસ્તાર કરતાં વધુ જમીન ધરાવવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. પેટા કલમ (૧) નો પ્રથમ ભાગ બિન-અવરોધ કલમ હોવાથી અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદાને લાગુ કરવા અથવા ટોચમર્યાદાના વિસ્તાર કરતાં વધુ જમીનના કબજાના સંદર્ભમાં કોઈપણ ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. તેથી, વિધાનસભાનો ઈરાદો અન્ય કાયદાઓના અમલીકરણ પર

પ્રતિબંધ મૂકવાનો હતો.આ વિશેષ કાયદો ટોચમર્યાદાના વિસ્તારની અંદર જમીનના અધિકારોના નિર્ધારણને નિયંત્રિત કરે છે. કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા કલમો (૩ બી) અને (૩ સી) ૧૯૭૪ ના સુધારા અધિનિયમ દ્વારા કેટલીક અન્ય સંબંધિત જોગવાઈઓ સાથે સુધારા અધિનિયમ નંબર II/૧૯૭૪ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી, જે સ્વીકાર્ય રીતે ૧ લી એપ્રિલ, ૧૯૭૬ થી અમલમાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સુધારાત્મક પેટા કલમ નીચે મુજબ છે:

“૬(૩બી) જ્યાં પરિવાર અથવા સંયુક્ત પરિવારમાં પાંચથી વધુ સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે જેમાં એક વ્યક્તિ અને નીચેની તમામ અથવા કોઈપણ શ્રેણીના અન્ય સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે એટલે કે:

(i) સગીર પુત્ર,

(ii) પૂર્વ-મૃત્યુ પામેલા પુત્રની વિધવા,

(iii) પૂર્વ-મૃત્યુ પામેલા પુત્રનો સગીર પુત્ર અથવા અપરિણીત પુત્રી, જ્યાં તેની અથવા તેણીની માતા મૃત્યુ પામે છે, ત્યાં આવા પરિવાર દરેક સભ્ય માટે ટોચમર્યાદાના વિસ્તારના પાંચમા ભાગની લંબાઈ સુધી ટોચમર્યાદાના વિસ્તારથી વધુ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર રહેશે, જેથી પરિવારની કુલ માલિકી ટોચમર્યાદાના વિસ્તાર કરતાં બમણી ન થાય; અને આવા કિસ્સામાં, આવા પરિવારના કબજાના સંબંધમાં, આવા વિસ્તારને ટોચમર્યાદાનો વિસ્તાર માનવામાં આવશે:

બશરતે કે...”

“૬(૩સી) જ્યાં સભ્યોની સંખ્યાને ધ્યાનમાં લીધા વિના કુટુંબ અથવા સંયુક્ત પરિવારમાં મોટા પુત્રનો સમાવેશ થાય છે, ત્યારે દરેક મોટા પુત્રને પેટા કલમ (૧) ના હેતુઓ માટે અલગ વ્યક્તિ માનવામાં આવશે.”

૯ ઉપર ઉલ્લેખિત પેટા કલમોનું ખાલી અવલોકન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે લાભ મેળવવા માટે બે શરતો સંતોષાવી આવશ્યક છે, એટલે કે, (i) પરિવારમાં પાંચથી વધુ સભ્યો હોવા જોઈએ અને (ii) તે ત્રણ પેટા કલમોમાં ઉલ્લેખિત સભ્યોની શ્રેણીઓમાં હોવા જોઈએ. જો પરિવારમાં પાંચથી વધુ સભ્યો ન હોય પરંતુ તેમાં ત્રણ પેટા કલમોમાં ઉલ્લેખિત સભ્યોમાંથી કોઈ હોય, તો તે ટોચમર્યાદાના વિસ્તારની વૃદ્ધિનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં.તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ટોચમર્યાદાના વિસ્તારની વિસ્તરણનો લાભ માત્ર તે જ પરિવારને સુનિશ્ચિત કરશે જ્યાં સભ્યોની કુલ સંખ્યા પાંચથી વધુ હોય અને તેમાં ઉલ્લેખિત વર્ગોના સભ્યો હોય જેમ કે સગીર પુત્ર, પૂર્વ મૃત પુત્રની વિધવા અને પૂર્વ મૃત પુત્રની પર અથવા અપરિણીત પુત્રી.પરંતુ તે તબક્કે દીકરીઓ પરણિત અથવા અપરિણીત શબ્દનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી.

૧૦ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે નિયત તારીખે પુત્રીઓએ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ (બી) ને ધ્યાનમાં રાખીને અથવા વૈકલ્પિક રીતે, ૪ ઓક્ટોબર ૧૯૮૦ના રોજ *હરિશચંદ્રસિંહના* મૃત્યુ પર ઉત્તરાધિકારની શરૂઆતની તારીખે પણ મૃતક *હરિશચંદ્રસિંહના* વારસદાર તરીકેનો અધિકાર મેળવ્યો હોવો જોઈએ.તે સમયે પણ, પ્રવર્તમાન હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ને ધ્યાનમાં રાખીને દીકરીઓએ કોઈ અધિકાર મેળવ્યો ન હતો. આમ, **૨૦૧૬ (૨) એસ. સી. સી. ૩૬માં નોંધાયેલા પ્રકાશ અને અન્યો વિરુદ્ધ કુલાવતી અને અન્યોના** કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની જરૂરિયાત એ કેસની હકીકતોને યોગ્ય રીતે લાગુ પડે છે કે સુધારા કાયદાનો લાભ લેવા માટે, પુત્રી અને પિતા બંને જીવંત હોવા જોઈએ.વર્તમાન કેસમાં, પાના ૨૬ પર, દીકરીઓની વિગતો આપવામાં આવી છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે *હરિશચંદ્રસિંહની* એક દીકરી, એટલે કે *કૌશલ્યાકુમારીનો* જન્મ વર્ષ ૧૯૪૪માં થયો હતો અને ૨૧ મે ૧૯૭૩ના રોજ તેમનું અવસાન થયું હતું. તેથી, જે હિસ્સાની માંગણી કરવામાં આવી હતી તે મૃતક પુત્રીનો તેની પુત્રીઓ મારફતેનો (તેના હિસ્સાનો) હતો. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એક દીકરી સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની જરૂરિયાતને સંતોષવા માટે જીવંત પણ નહોતી.

૧૧ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ મિલકતના વિભાજનનો ઉલ્લેખ કરતી કલ્પિત કાયદાકીય જોગવાઈ (ડીમિંગ ફિક્શન) નો સમાવેશ કરતા પ્રોવિઝોના અર્થઘટનના સ્થાપિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય અને સંપૂર્ણ અસર આપવી જોઈએ. સર્વોચ્ચ અદાલતે કાયદાના સિદ્ધાંતને સમર્થન આપ્યું હતું કે કૌટુંબિક વ્યવસ્થા માટે ફરજિયાત નોંધણીની જરૂર નથી. ઉપરોક્ત અવલોકનોના પ્રકાશમાં, સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પછી, કાલ્પનિક કલ્પના તરત જ અમલમાં આવશે જે કાલ્પનિક વિભાજન તરફ દોરી જશે. આમ, એવું માનવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત તારીખ પહેલાં લાગુ કાયદા અનુસાર ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ના ૨૦મા દિવસ પહેલા થયેલા વિભાજન સહિતનો સ્વભાવ અથવા વિમુખતા પણ અપ્રભાવિત રહેશે.આવા સંજોગોમાં, જ્યાં સુધી કાલ્પનિક ભાગલાની વાત છે, જ ઓક્ટોબર ૧૯૮૦ના રોજ *હરિશચંદ્રસિંહના* મૃત્યુ પર, કાલ્પનિક માન્યતા હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની પ્રવર્તમાન કલમ પના સ્પષ્ટીકરણના આધારે અમલમાં આવે છે, જે કાલ્પનિક વિભાજન તરફ દોરી જાય છે અને આ ૨૦ ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાનું વિભાજન હોવાથી, તે પછીના હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર સુધારા અધિનિયમ ૨૦૦૫થી પ્રભાવિત નથી થતું.આમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીઓ કાલ્પનિક વિભાજનના પ્રકાશમાં અને જ્યારે વધારાની જમીન ૨૦૦૫ ના સુધારા અધિનિયમ પહેલા જ જાહેર કરવામાં

આવી હતી ત્યારે પણ હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ના લાભોનો લાભ લેવા માટે હકદાર નથી.

૧૨ વિદ્વાન એ. જી. પી. એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે પરિશિષ્ટ 'એ' પરનો હુકમ નાયબ કલેક્ટર દ્વારા તેમના તારીખ ૨૦ જૂન ૧૯૮૪ ના હુકમથી બહાલ (કાયમ) રાખવામાં આવ્યો હતો. ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલે ૨૮મી જાન્યુઆરી ૧૯૮૪ તેમજ ૩૦મી જૂન ૧૯૮૪ના આદેશને રદ કર્યો હતો અને હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં ૨૦૦૫ના સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને મૃતક હરિશચંદ્રસિંહની દરેક પુત્રી પણ શેર મેળવવા માટે હકદાર હતી કે કેમ તે અંગે વિચારણા કરવા માટે આ મામલાને રિમાન્ડ પર મોકલી દીધો હતો. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતની વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન આવે છે તે એ છે કે શું હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ માં સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને, પુત્રીઓ મૃત હરિશચંદ્રસિંહની કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી કરવાના હેતુથી એક અલગ એકમ તરીકે પુત્રોની સમાન હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે.

૧૩ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે (i) કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર હાથ ધરવામાં આવશે. આ કાયદો કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી કરવાના

હેતુથી મોટી દીકરીઓને અલગ એકમ તરીકે ગણવાની જોગવાઈ કરતો નથી. હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં સુધારાને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની જોગવાઈઓ સુધી આપમેળે લંબાવી શકાતો નથી. હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં કરવામાં આવેલા સુધારામાં એવી જોગવાઈ નથી કે આ સુધારાને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ સુધી પણ લંબાવવામાં આવશે અથવા લંબાવવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવશે.

(ii) કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદો એક વિશેષ કાયદો છે અને તેથી, કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી તેમાં કરવામાં આવેલી ચોક્કસ જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવે છે અને હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર કાયદાની જોગવાઈઓને લંબાવી શકાતી નથી.

(iii) કૃષિ જમીન માલિકીની ગણતરી કરતી વખતે સભ્યોની સંખ્યા અને તેમની માલિકી સુસંગત નથી. સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતમાં સગીર પુત્રનો સ્વતંત્ર હિસ્સો હોવા છતાં, તેના હિસ્સાને ખેતીની જમીનની ગણતરી કરવાના હેતુથી પિતા દ્વારા રાખવામાં આવેલા હિસ્સામાં જોડવાની જરૂર છે. તેવી જ રીતે, સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતનો હિસ્સો પતિના હિસ્સામાં જોડવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે અપરિણીત દીકરીના હિસ્સાને પણ પિતાના હિસ્સામાં જોડવામાં આવે છે. કૃષિ જમીન

ટોચમર્યાદા કાયદો, ૧૯૬૦ એક વિશેષ કાયદો હોવાથી, જમીનની ગણતરી હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર નહીં પણ ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવાની છે.

૧૪ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ગણતરી નિયત તારીખ તેમજ નિર્દિષ્ટ તારીખના સંદર્ભમાં કરવાની છે. નિર્દિષ્ટ તારીખ ૧ લી એપ્રિલ ૧૯૭૬ છે. નિયુક્ત દિવસ રજમી જાન્યુઆરી ૧૯૬૧ છે. આ સુધારો બંને તારીખો પર અસ્તિત્વમાં નહોતો. કાયદાની કલમ ૬ (૧) સ્પષ્ટપણે કહે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ નિર્દિષ્ટ તારીખથી કોઈ વધારાની કૃષિ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં. "વ્યક્તિ" શબ્દની વ્યાખ્યામાં "સંયુક્ત પરિવાર" નો સમાવેશ થાય છે. આમ ૧લી એપ્રિલ, ૧૯૭૬ પછી હરિશચંદ્રસિંહ વધારાની જમીન ધરાવવા માટે હકદાર ન હતા અને તેથી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈઓને અમાન્ય બનાવવા માટે આ સુધારાનું અર્થઘટન કરી શકાતું નથી.

૧૫ ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન એ. જી. પી. એ પ્રાર્થના કરી હતી કે આ અરજીમાં યોગ્યતા હોવાથી, તેને મંજૂરી આપવામાં આવે અને વિવાદિત આદેશને રદ કરવામાં આવે.

૧૬ બીજી તરફ, પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ. સી. ભટ્ટે આ અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે.વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટે તેમની લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી છે.એ જ નીચે પ્રમાણે છે:

“વિલંબ અને અનુચિત વિલંબ ન્યાયસંગતા હરાવે છે.

અરજદારોએ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ (જી. આર. ટી.) દ્વારા આપવામાં આવેલા ૧૦મી એપ્રિલ ૨૦૧૩ના ચુકાદા અને આદેશ પરિશિષ્ટ સી (પાનું ૨૪૪૭) ને પડકારતી ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ રિટ પિટિશન હોવાનું માનવામાં આવતી વર્તમાન અરજીને પસંદ કરી છે.વિવાદિત આદેશ દ્વારા જી. આર. ટી. એ આખરે બે દીકરીઓના હિસ્સાનું મૂલ્યાંકન કરવા અને તે મુજબ એકમોની ફાળવણી માટે મામલાને મામલાને મામલાદારને મોકલી દીધો છે.જી. આર. ટી. દ્વારા ૧૦/૪/૨૦૧૩ પર આપવામાં આવેલા આ ચુકાદાને અરજદારો દ્વારા ૧૮/૭/૨૦૧૭ પર પડકારવાની માંગ કરવામાં આવી છે, જે ૧ વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશની તારીખથી ૪ વર્ષ અને ૩ મહિના પછી છે.જ્યાં સુધી કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાઓના ઉપયોગની વાત છે, ત્યાં સુધી ભારતીય મર્યાદા કાયદાની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી.તેમ છતાં, રાજ્ય સહિત કોઈપણ વાદીએ વાજબી સમયની અંદર વૈધાનિક સત્તામંડળના ચુકાદાને પડકારવો પડે છે.માનનીય ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્રને અપીલ દ્વારા અથવા પુનરાવર્તન અરજી દ્વારા લાગુ કરવાના હેતુસર મર્યાદા અધિનિયમ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી મર્યાદાના સામાન્ય સમયગાળાને ધ્યાનમાં લેવું એ ન્યાયિક નિર્ણયોનું સુસંગત વલણ છે.કાયદા હેઠળ આપવામાં આવેલી મર્યાદાનો સૌથી ઊંચો સમયગાળો ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અપીલ અધિકારક્ષેત્ર અથવા પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રને લાગુ કરવા માટે ૯૦ દિવસનો છે.પ્રતિવાદીઓની રજૂઆત એ છે કે અરજીને પ્રાધાન્ય આપવામાં ભારે વિલંબ થયો છે અને ચાર વર્ષના આ મોટા વિલંબને સમજાવતી અરજીમાં કોઈ પૂરતું કારણ બતાવવામાં

આવ્યું નથી અથવા દલીલ કરવામાં આવી નથી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અરજી મનોરંજક નથી.પ્રતિવાદીઓ અરજીના પેરા ૩.૮ તરફ માનનીય કોર્ટનું ધ્યાન દોરવા માટે પરવાનગી માંગે છે જેમાં એક અસ્પષ્ટ દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે વહીવટી પ્રક્રિયાને કારણે અરજીને પ્રાધાન્ય આપવામાં અને અરજીને પ્રાધાન્ય આપવા માટે સક્ષમ અધિકારીની પરવાનગી મેળવવામાં થોડો વિલંબ થયો છે.તે નમ્રતાથી રજૂ કરવામાં આવે છે કે કરવામાં આવેલ દાવો સંપૂર્ણપણે અસ્પષ્ટ છે.ફાઇલની હિલચાલને યોગ્ય ઠેરવતી કોઈ વિગતો આપવામાં આવી નથી, જેમાં ૧૦/૦૪/૨૦૧૩ પછી અરજીને પ્રાધાન્ય આપવાનો પ્રસ્તાવ મૂકવામાં આવ્યો છે.પ્રતિવાદીઓએ ખાસ કરીને સોગંદનામા/ઇન/જવાબમાં, ખાસ કરીને પેરા ૮ માં ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે આ નિર્ણય મામલાતદાર, ઉપલેટા દ્વારા રિટ પિટિશનને પ્રાધાન્ય આપવા માટે ૮/૯/૨૦૧૪ પર માનનીય હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સરકારી વકીલને જણાવવામાં આવ્યો હતો.ઉપરોક્ત ફકરામાં પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ઉલ્લેખિત ૧૦/૧/૨૦૧૪ થી ૮/૯/૨૦૧૪ વચ્ચેના પત્રવ્યવહારના પરિણામે આ નિર્ણયની જાણ કરવામાં આવી છે.અરજદારોએ ઇરાદાપૂર્વક આ દાવા વિરુદ્ધ પ્રત્યુત્તરમાં કોઈ સોગંદનામું દાખલ ન કરવાનું પસંદ કર્યું છે.પ્રતિવાદીઓ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૧૦૮૪૩/૨૦૧૭ માં કરવામાં આવેલા દાવાઓ માટે પણ પરવાનગી માંગે છે જેમાં વર્તમાન પ્રતિવાદીઓએ સોગંદનામા-ઇન-રિપ્લાયના ફકરા ૮ માં ઉલ્લેખિત પત્રવ્યવહાર રજૂ કરવા માટે રાજ્યને નિર્દેશ આપવા માટે વિનંતી કરી છે.આમ, તે વિવાદમાં નથી કે વિવિધ વિભાગો વચ્ચે પત્રવ્યવહાર એક્ઝિડેવિટના પેરા ૮ માં વર્તમાન પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવા અનુસાર થયો છે.મામલાતદાર, ઉપલેટ દ્વારા વિદ્વાન સરકારી પ્લીડરને જી. આર. ટી. ના ચુકાદા અને આદેશ સામે વિશેષ દીવાની અરજી દાખલ કરવાની સૂચના આપતા ૮/૯/૨૦૧૪ તારીખના અંતિમ સંદેશાવ્યવહાર પછી વિલંબ માટે કોઈ સમજૂતી નથી. આ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સંપૂર્ણ સુસ્તી અને બેદરકારીનો કેસ છે.આ માનનીય અદાલતના રિટ અધિકારક્ષેત્રને લાગુ કરવા માટે ન્યાયી રાહત માટે પ્રાર્થના કરવા માટે રાજ્યને અયોગ્ય બનાવશે.વિલંબ ઇક્ઝિવટીને હરાવે છે.આ જ પ્રારંભિક આધાર પર રિટ અરજી નામંજૂર કરવી જરૂરી છે.

પ્રતિવાદીઓ દ્વારા જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે નીચે મુજબ છે:

જે૧. ઓફિસ ઓફ ચીફ પોસ્ટ માસ્ટર જનરલ અને અન્યો વિરુદ્ધ લિવિંગ મીડિયા ઇન્ડિયા લિમિટેડ અને અન્ય [અહેવાલ:મનુ/એસ.સી./૦૧૩૨/૨૦૧૨, સમકક્ષ સાઈટેશન: એ.આઈ.આર. ૨૦૧૨ એસ.સી. ૧૫૦૬]

જે૨ જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય વિરુદ્ધ આર. કે. ઝાલપરી અને અન્ય [અહેવાલ:મનુ/એસ.સી./૧૧૨૯/૨૦૧૫, સમકક્ષ સાઈટેશન: એ.આઈ.આર. ૨૦૧૬ એસ.સી. ૩૦૦૬]

જે૩ રાજ્ય કેરળ અને અન્યો વિરુદ્ધ એ. કે. ગોપકુમાર [અહેવાલ:મનુ/એસ.સી./ઓ ૩૯૦/૨૦૧૨]

જે૪ પુંડલિક જે આલમ પાટીલ (ડી) એલઆરએસ વિરુદ્ધ એક્ઝિક્યુટિવ એન્જિનિયર જલગાંવ મીડિયમ પ્રોજેક્ટ દ્વારા અને અન્ય [અહેવાલમાં:મનુ/એસ.સી./૪૬૯૪/૨૦૦૮, સમકક્ષ સાઈટેશન: ૨૦૦૮ (૧૩) સ્કેલ ૭૭૩]

જે૫ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, અહમદનગર અને બીજું વિરુદ્ધ શાહ હૈદર બેગ અને સંગઠન [અહેવાલ:મનુ/એસ.સી./૦૦૨૨/૨૦૦૦, સમકક્ષ સાઈટેશન એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૬૭૧]

જે૬ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ પ્રયાગરાજ ડાઇંગ એન્ડ પ્રિન્ટિંગ મિલ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ [અહેવાલ:મનુ/જી.જે./૦૫૫૦/૨૦૧૪, સમકક્ષ સાઈટેશન: ૨૦૧૪ ૪૭ જીએસટી ૬૮૯ (ગુજરાત)]

જેઠ ગુજરાત રાજ્ય અને બીજું વિરુદ્ધ કનુભાઈ કાંતિલાલ રાણા
[અહેવાલ:મનુ/જ.જે./૧૧૧૩/૨૦૧૩, સમકક્ષ સંદર્ભ:૨૦૧૪ ૧ જીએલઆર
૩૮૧]

જેટ સમસુનીશા બેગામ અને અન્યો વિરુદ્ધ વિષ્ણુકુમાર અંબેલાલ પટેલ અને
અન્યો ૨૦૧૨ (૩) જીએલઆર પેજ ૨૫૬૫.

૨ રિટ અરજીની જાળવણી યોગ્યતા (મેન્ટેનિબિલિટી): સ્પેશિયલ સિવિલ
એપ્લિકેશનના શીર્ષક પરથી એવું લાગે છે કે વર્તમાન અરજીમાં બે અરજદારો
છે.અરજદાર નંબર ૧ ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ગુજરાત રાજ્ય છે, જ્યારે અરજદાર
નંબર ૨ મામલાતદાર, ઉપલેટા છે.પડકાર હેઠળનો ચુકાદો અને આદેશ જી. આર.
ટી. દ્વારા આપવામાં આવે છે, જેમાં આ બાબત પુનર્વિચારણા માટે મામલાતદારને
મોકલવામાં આવે છે.તે જ મામલાતદાર, અરજદાર નંબર ૨, જેને નિર્ણય પર
પુનર્વિચાર કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી છે, તેણે તે જ આદેશને પડકારવાનું
પસંદ કર્યું છે.એ નિર્દેશ કરવો યોગ્ય છે કે નાયબ કલેક્ટર અને મામલાતદાર બંને
ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ વૈધાનિક સત્તાધિકારીઓ છે.
તેઓ આ કાયદા હેઠળ મૂળ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે. વર્તમાન કેસમાં, પડકાર
હેઠળના આદેશનો વિષય મૂળરૂપે મામલાતદાર સમક્ષ અને ત્યારબાદ અપીલ
અધિકારી તરીકે નાયબ કલેક્ટર સમક્ષ હતો.વૈધાનિક સત્તાઓ સાથે પ્રદાન
કરાયેલ વૈધાનિક સત્તા ઉચ્ચ વૈધાનિક સત્તાના આદેશોને પડકાર આપી શકતી
નથી. તે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી
ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ જી.આર.ટી. છે.ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળનો
અધિકારક્ષેત્ર વૈધાનિક સત્તા દ્વારા મૂળભૂત અધિકાર અથવા વૈધાનિક અધિકારના
ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં ખાનગી નાગરિકો દ્વારા લાગુ કરી શકાય છે પરંતુ વૈધાનિક
સત્તા (મામલાતદાર) ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતના
અધિકારક્ષેત્રને લાગુ કરતી ઉચ્ચ વૈધાનિક સત્તા (જીઆરટી) ના નિર્ણયને પડકાર
આપી શકે નહીં. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજી જાળવવા યોગ્ય નથી અને
જાળવી ન શકાય તેવી હોવાથી તેને બરતરફ કરવા પાત્ર છે.

૩ રિમાન્ડ હુકમ સામે પડકાર: જે સાંભળે તેણે નિર્ણય લેવો જોઈએ.

વિવાદિત આદેશ દ્વારા, સી. આર. ટી. એ પરિવારના મહિલા સભ્યો (દીકરીઓ) નો હિસ્સો નક્કી કરવાના હેતુથી મામલાને મામલાને મામલાતદારને પરત મોકલી દીધો છે. વિવાદિત હુકમના પાલનમાં, વિદ્વાન મામલાતદારે કાર્યવાહી શરૂ કરી. રિમાન્ડના આદેશ પછી, વિદ્વાન મામલાતદારે વર્તમાન પ્રતિવાદીઓને નોટિસ જારી કરી હતી. વર્તમાન પ્રતિવાદીઓ વિદ્વાન મામલાતદાર સમક્ષ હાજર થયા હતા અને અન્ય પ્રતિવાદીઓના પાવર ઓફ એટની સહિત કેટલાક દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા. આ મામલો વિદ્વાન મામલાતદાર સમક્ષ ચુકાદો હેઠળ હતો અને સમયાંતરે સ્થગિત કરવામાં આવતો હતો. આ મામલો ઘણો આગળ વધી ગયો હતો. આમ, વિદ્વાન મામલાતદારે રિમાન્ડનો આદેશ સ્વીકાર્યો હતો અને પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, કાયદા અનુસાર આ બાબતનો ચુકાદો અને નિર્ણય લેવાની જરૂર હતી. રિમાન્ડના આદેશને સ્વીકાર્યા પછી અને મામલાના ચુકાદા સાથે નોંધપાત્ર કાર્યવાહી કર્યા પછી, જાણીતા મામલાતદારે કાયદા અનુસાર ગુણદોષના આધારે નિર્ણય લેવાને બદલે, વિલંબિત તબક્કે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ રિટ પિટિશનને પ્રાધાન્ય આપવાનું પસંદ કર્યું હતું. સામાન્ય રીતે, માનનીય ઉચ્ચ ન્યાયાલય રિમાન્ડના આદેશમાં દખલ કરવા ઈચ્છુક નહીં હોય. જે અરજીમાં આખરે સત્તામંડળે આ બાબતને પુનર્વિચારણા માટે અને ગુણદોષના આધારે નિર્ણય લેવા માટે સત્તામંડળને પરત મોકલી દીધી છે, તે તેથી સમર્થનપાત્ર નથી.

૪ ૧૯૫૬ પહેલાં હિંદુ કાયદાની સ્થિતિ.

દરેક હિંદુ પરિવારને સંયુક્ત પરિવાર માનવામાં આવે છે. તેમની પાસે સંયુક્ત ભોજનાલય, સંયુક્ત પૂજા અને સંયુક્ત સંપત્તિ છે. સંયુક્ત હિંદુ પરિવારમાં જન્મ અથવા લગ્ન દ્વારા પુરુષ તેમજ સ્ત્રી સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે. સહજીવન એ હિંદુ અવિભાજિત પરિવારનો એક નાનો ભાગ છે જેમાં પરિવારના

માત્ર પુરુષ સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.પૂર્વજો અને એચયુએફ મિલકતમાં, તમામ પુરુષ સહ-ભાગીદારોને મિલકતની માલિકી અને માલિકીનો જન્મથી અધિકાર હતો.એનેક્સ્યુરીયામાં દષ્ટાંત "I" સ્થિતિને ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરશે.ઉપરોક્ત દષ્ટાંતમાં, આપેલ સમયે, એચયુએફ મિલકતમાં વ્યાજ-(એફ) (પિતા), (એ) (પ્રથમ પુત્ર), (બી) (બીજો પુત્ર) અને (સી) (ત્રીજો પુત્ર) નું છે.જો (એફ) એ (એફ૧) (એફ ના પિતા), (એફ૨) (એફ ના દાદા) અથવા (એફ૩) (એફ ના પરદાદા) પાસેથી પ્રાપ્ત કરેલી હોય તો (એફ) (પિતા) ના હાથમાંની કોઈપણ મિલકત પૂર્વજોની મિલકત છે.આવી પૂર્વજોની મિલકતમાં પુત્રો (એ) (બી) અને (સી) નો સમાન હિસ્સો હોય છે.જો પિતા (એફ) મૃત્યુ પામે છે, તો તેની વિધવાને એચયુએફ મિલકતમાં કોઈ રસ નથી.તેવી જ રીતે, તેમની દીકરીઓને પણ એચયુએફ મિલકતમાં કોઈ હિસ્સો કે વ્યાજ મળતું નથી.એચયુએફ એક સતત અને શાશ્વત ઘટના છે.જ્યાં સુધી એચયુએફ મિલકતની વાત છે, ઉત્તરાધિકાર ક્યારેય ખુલતો નથી.દષ્ટાંતમાં, જો પિતા (એફ) મૃત્યુ પામે છે, તો એચયુએફ મિલકતમાં પુત્રો (એ) (બી) અને (સી) નું વ્યાજ વધશે.એ જ દષ્ટાંતમાં, જો પુત્ર (એ) મૃત્યુ પામે છે, તો (બી) (સી) અને (એફ) નો હિસ્સો વધશે.આમ, જ્યાં સુધી પાર્ટીશન ન થાય ત્યાં સુધી એચયુએફમાં કોપર્સનર્સનો હિસ્સો ક્યારેય નક્કી થતો નથી.કોઈ પણ સંજોગોમાં, પુત્રીને જન્મથી એચયુએફ મિલકતમાં કોઈ અધિકાર નહોતો.તે એચયુએફ મિલકતમાં કોઈ હક વિના પરિવારના સભ્ય છે.

૫ ૧૯૫૬ પછી હિંદુ કાયદાની સ્થિતિ.

હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદો, ૧૯૫૬ લાગુ થયા પછી નિર્વસીયત હિંદુઓની સ્વ-હસ્તગત મિલકત કાયદાની કલમ ૮ દ્વારા સંચાલિત થાય છે. વારસદારોના નામ અનુસૂચિ-૧માં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. કલમ ૬ એચ. યુ. એફ. ના સભ્ય તરીકે મૃત્યુ પામેલા સહ-ભાગીદારના અવિભાજિત હિસ્સાની જોગવાઈ કરે છે. ૧૯૫૬ના હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬નો લખાણ તૈયાર સંદર્ભ માટે એ. એન. એન. એક્સ. યુ. આર. ઈ. બી. સાથે જોડવામાં આવ્યો છે.એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે ૧૯૫૬ પછી હિંદુ સહ-ભાગીદારના મૃત્યુની

સંભાવનામાં, સહ-ભાગીદાર મિલકતમાં તેનો અવિભાજિત હિત હયાત સહ-ભાગીદારો પર અસ્તિત્વ ટકાવી રાખશે, અધિનિયમ અનુસાર નહીં. જો કે, જો મૃતકએ અનુસૂચિની પ્રથમ શ્રેણીમાં નિર્દિષ્ટ કોઈ સ્ત્રી સંબંધી અથવા તે વર્ગમાં નિર્દિષ્ટ પુરુષ સંબંધીઓને મહિલા વારસદાર દ્વારા દાવો કરવા માટે છોડી દીધા હોય, તો મૃતકની સહ-સંપત્તિમાં અવિભાજિત હિસ્સો, જીવિત વ્યક્તિ દ્વારા વહેંચવામાં આવશે નહીં પરંતુ તે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૮ અનુસાર વારસામાં મળશે.

૬ પરિશિષ્ટ એ ના ઉદાહરણ // મુજબ, જો પિતા (એફ) ૧૯૫૬ પછી ત્રણ પુત્રો (એ), (બી) અને (સી) અને પુત્રી (ડી) ને છોડીને મૃત્યુ પામે છે, તો પિતાનો અવિભાજિત હિસ્સો (એફ) સહ-સંપત્તિમાં ૧/૪ હતો કારણ કે તમામ પુરુષ સભ્યો (એ) (બી) (સી) અને (એફ) સહ-ભાગીદાર હતા અને તેથી, (એફ) ના અવસાનની તારીખે મિલકતમાં દરેકનો ૧/૪ હિસ્સો હતો. કોપાર્સનરી પ્રોપર્ટીમાં, (એફ) નો આ એક ચતુર્થાંશ અવિભાજિત હિસ્સો ત્રણ પુત્રો (એ) (બી) (સી) અને પુત્રી (ડી) ને વારસામાં મળશે.આમ, તેમની દરેક વ્યક્તિ ૧/૪ ના ૧/૪ એટલે કે ૧/૧૬ મા ભાગનો દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે.તેમ છતાં, પુત્રો (એ) (બી) અને (સી) નું વ્યાજ એચયુએફમાં ત્રીજા ચોથા ભાગની સંપત્તિ સુધી ટકી રહેશે અને પિતાની સંપત્તિમાં દરેકનો એલ/૧૬મો હિસ્સો હશે.મિલકતની સંપૂર્ણપણે કોઈ પાર્ટીશન નથી.પુત્રોના ૩ ચતુર્થાંશ હિસ્સામાં ભાગીદારી ચાલુ છે અને સમગ્ર મિલકતમાં પુત્રીનો ૧/૧૬ હિસ્સો છે.માત્ર સહઅસ્તિત્વમાં વારસાના હિસ્સાની હદ નક્કી કરવાના દષ્ટિકોણથી, હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદો કાલ્પનિક વિભાજનનો વિચાર કરે છે પરંતુ હકીકતમાં અને વાસ્તવમાં વિભાજન છે.

૭ ૨૦૦૫ પછી હિંદુ કાયદાની સ્થિતિ

૨૦૦૫ પછી હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને, કલમ ૬ ને ધ્યાનમાં રાખીને, પુત્રો અને પુત્રીઓ એચયુએફ મિલકતમાં સહ-ભાગીદારો હશે. દીકરીઓને એચયુએફની મિલકતમાં પુત્ર જેટલો જ અધિકાર હશે.

હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬માં કોપરસેનર્સના અવિભાજિત હિસ્સાના ઉત્તરાધિકારની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. મૃતક કોપાર્સનર્સના અવિભાજિત હિસ્સા સિવાય, કોપાર્સનરી મિલકત બાકીના કોપાર્સનરો માટે એચયુએફ મિલકત તરીકે ચાલુ રહેશે. સુધારેલા કાયદાની કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે પુત્રીના સહ-ભાગીદાર તરીકેના અધિકારોની માન્યતા અને જન્મ દ્વારા સહ-ભાગીદાર મિલકતમાં તેનો અધિકાર સહ-ભાગીદાર મિલકતના કોઈપણ હસ્તાંતરણને અમાન્ય બનાવશે નહીં. તે એવી પણ જોગવાઈ કરે છે કે તે ૨૦૦૫ પહેલાં થયેલા કોઈપણ વિભાજનને અસર કરશે નહીં. પ્રશ્ન પરંતુકમાં આવતા 'પાર્ટીશન' શબ્દના અર્થઘટનને લગતો છે. પ્રોવિઝોનો ઉદ્દેશ એ દેખાય છે કે સહ-પક્ષીય મિલકત વર્ષ ૨૦૦૫ માં અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ. જો ૨૦૦૫ પહેલાં હસ્તાંતરિત કરાયેલી સહ-પક્ષીય મિલકત, ૨૦૦૫ પહેલાં જન્મેલી પુત્રી, હસ્તાંતરણને પડકાર આપી શકે નહીં જેથી હસ્તાંતરણકર્તાના હિતને અસર થાય. તેવી જ રીતે, જો ૨૦૦૫ પહેલાં થયેલા ભાગલાના પરિણામે અને તેના પરિણામે પુત્રીના સહ-ભાગીદારો (પિતા) ને સહ-ભાગીદાર મિલકતમાં કોઈ રસ નથી, તો તે કિસ્સામાં કોઈ સહ-ભાગીદાર મિલકત અસ્તિત્વમાં નથી જેમાં પુત્રી જન્મથી સહ-ભાગીદાર તરીકે દાવો કરી શકે.

પરિશિષ્ટ એ માં ઉદાહરણ III મુજબ, જો ૨૦૦૫ પહેલાં પિતા (એફ), એ (પુત્ર), બી (પુત્ર), સી (પુત્ર) વચ્ચે વિભાજન થયું હોય, તો તે કિસ્સામાં એવી કોઈ સહસંબંધ સંપત્તિ અસ્તિત્વમાં નથી જેમાં ડી (પુત્રી) કોઈ અધિકારનો દાવો કરી શકે. પરંતુ ધારો કે એફ (ફાધર) ને ભાઈ હતો અને ૨૦૦૫ પહેલાં એફ (ફાધર) અને તેના ભાઈ વચ્ચે ભાગલા પડ્યા હતા તો તે કિસ્સામાં ભાગલા પછી એફની શાખામાં જ સહ-ભાગીદારો હતા. આ પરિસ્થિતિમાં, પુત્રી ૨૦૦૫ પછી

દાવો કરવા માટે હકદાર છે કારણ કે તે પુત્રની જેમ સહ-ભાગીદાર છે અને હકદાર છે.

૮ જન્મથી એચ.યુ.એફ. મિલકતમાં અધિકાર:

સુધારેલી કલમ ૬ (૧) પ્રોવિઝોમાં માનવામાં આવેલ વિભાજન એ માંસ અને સીમા દ્વારા વિભાજન છે. શેરની હદની ખાતરી એ પાર્ટીશનની રકમ નથી. બિન-સુધારેલ કલમ ૬ માત્ર કોપર્સેનીરી મિલકતમાં રસ ધરાવતા મૃત્યુ પામેલા હિન્દુઓના ઉત્તરાધિકારની જોગવાઈ કરે છે. તે સમયે, સહ-માલિકીની મિલકતમાં તેના હિસ્સાની ખાતરી કરવા માટે, અપનાવવાની પદ્ધતિ કાલ્પનિક વિભાજન છે. પરંતુ તે સુધારેલી કલમ ૬ (૧) (પ્રોવિઝો) દ્વારા વિચાર્યા મુજબ વિભાજન સમાન નથી. વિભાજન એ અગાઉના સહમાલિકો અથવા સહમાલિકોને અલગ ચોક્કસ હિસ્સાની ફાળવણી છે. જ્યાં સુધી પાર્ટીશનની વાત છે, ત્યાં સુધી ઉત્તરદાતાઓ "પાર્ટીશન" શબ્દના અર્થ પર આધાર રાખે છે.

(i) વ્હાર્ટનનો કાયદો લેક્સિકન પાનું ૭૩૬ (પરિશિષ્ટ. સી)

(ii) બ્લેક લો ડિક્શનરીનું પાનું ૧૨૨૯ (સંલગ્ન. ડી)

(iii) સુપ્રીમ કોર્ટના શબ્દો અને શબ્દસમૂહો પાનું ૧૩ ૧૩ ૧૪ (પરિશિષ્ટ. ઇ)

(iv) આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૧૭૧ (પરિશિષ્ટ એફ)

ઉપરોક્ત રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની બિન-સુધારેલી કલમ ૬ અને સુધારેલી કલમ ૬ હેઠળ વિચારણા કરાયેલ વિભાજન, જ્યારે સહ-ભાગીદારના અવિભાજિત હિસ્સા માટે ઉત્તરાધિકાર ખુલે છે ત્યારે સહ-ભાગીદારના હિસ્સાની હદ નક્કી કરવા માટે કાલ્પનિક નથી.

૯ પ્રતિવાદીઓ રજૂ કરે છે કે એ.આઈ.આર. ૨૦૧૬ ૭૬૯ માં નોંધાયેલો ચુકાદો વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી. એવું લાગે છે કે (૨૦૧૧) ૯એસ.સી.સી. ૭૮૮ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટનું ધ્યાન

યોગ્ય રીતે ખેંચવામાં આવ્યું ન હતું અને તે રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે કે ચુકાદો માત્ર પેનિંગ (પડતર) કેસોમાં કાયદાના અમલીકરણના સિદ્ધાંતને લગતો જ છે.

૧૦ અરજદારોએ (૨૦૦૦) ૮-એસસીસી-એલ૯૬માં નોંધાયેલા નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો છે. નમ્રતાથી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ ચુકાદો આંધ્રપ્રદેશના કાયદા સુધારાના અર્થઘટન સંબંધિત છે: એક્ટ, ૧૯૭૩, અને તે કલમ ૨૯એ નો અર્થઘટન કરીને કરવામાં આવેલા હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં રાજ્ય સુધારાના સંદર્ભમાં છે. વર્તમાન કેસનો વિષય હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદો ૨૦૦૫ અને સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવેલ ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદો છે અને તેથી, વર્તમાન કેસમાં ચુકાદાને કોઈ લાગુ પડતો નથી.

ઉપરોક્ત રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજી રદ કરવી જરૂરી છે.

પરિશિષ્ટ. એ

જોડાણ નંબર ૧

હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ પહેલાં

એફ ૨ (દાદાના પિતા)

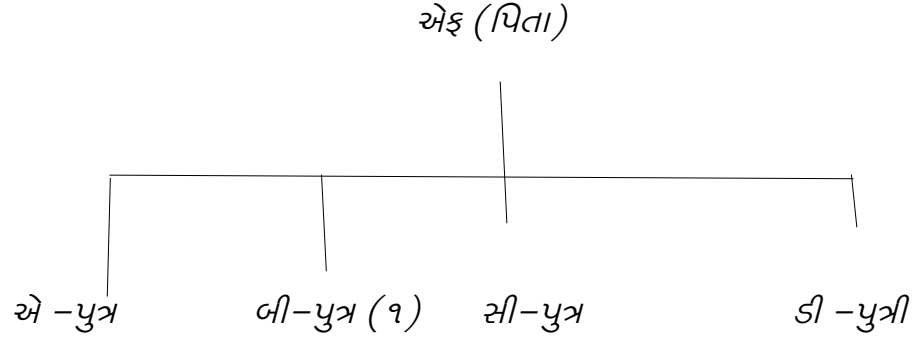
|

એફ ૧ (દાદા)

|

એફ (પિતા)

|

૧૭ પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

(૧) ઓફિસ ઓફ ધ ચીફ પોસ્ટ માસ્ટર જનરલ અને અન્યો વિરુદ્ધ
લિવિંગ મીડિયા ઇન્ડિયન લિમિટેડ અને અન્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૨
એસ.સી. ૧૫૦૬]

(૨) જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય વિરુદ્ધ ઝાલપુરી અને અન્ય
[એ.આઈ.આર. ૨૦૧૬ એસ.સી. ૩૦૦૬]

(૩) કેરળ રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ એ. કે. ગોપકુમાર (એસ. આઈ. સી.) [સિવિલ અપીલ નંબર ૨૨૦૩/૨૦૧૨નો નિર્ણય ૨૧ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૨ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો].

(૪) પુંડલિક જલમ પાટિલ (ડી) વિરુદ્ધ એક્ટિવિટી એન્જિનિયર જલગાંવ મીડિયમ પ્રોજેક્ટ અને અન્ય [(૨૦૦૮) ૧૭ એસસીસી ૪૪૮]

(૫) મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, અહમદનગર વિરુદ્ધ શાહ હૈદર બેગ અને અન્ય [એ.આઈ.આર. ૨૦૦૦ એસ.સી. ૬૭૧]

(૬) યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ પ્રયાગરાજ ડાઇંગ એન્ડ પ્રિન્ટિંગ મિલ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ [૨૦૧૫ (૩૧૯) ઇએલટી ૬૮૧ (ગુજરાત)]

(૭) ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કનુભાઈ કાંતિલાલ રાણા [૨૦૧૪ (૧) જી. એલ. આર. ૩૮૧]

(૮) ડૉ. નસરુલ્લાહખાન ધનિયાનીની પત્ની સમસુનીશા બેગામ અને
અન્યો વિરુદ્ધ વી. વિષ્ણુકુમાર અંબેલાલ પટેલ [૨૦૧૨ (૩) જી.
એલ. આર. ૨૫૬૫]

ઉપરોક્ત તમામ ઉલ્લેખિત નિર્ણયો ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા
૨૨૭ હેઠળ અપીલ અથવા અરજી દાખલ કરવામાં રાજ્ય તરફથી વિલંબ અને
વિલંબના મુદ્દા પર છે.

૧૮ પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ
પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે
શું ટ્રિબ્યુનલે વિવાદિત આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે કે કેમ.

૧૯ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશને પડકારવામાં રાજ્ય
તરફથી વિલંબના આધારે મુખ્યત્વે પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે
આ અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો હોવાથી, મારે પહેલા આ મુદ્દા પર ધ્યાન આપવું
જોઈએ.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે હાલની અરજી ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા લગભગ ચાર
વર્ષના સમયગાળા પછી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની કાયદેસરતા અને

માન્યતા પર સવાલ ઉઠાવીને દાખલ કરવામાં આવી છે.રાજ્યએ વિલંબને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.જો કે, મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું મારે આ અરજીને માત્ર વિલંબના આધારે નકારી કાઢવી જોઈએ અથવા મારે આ બાબતની ગુણવત્તાની તપાસ કરવી જોઈએ.હું આ અરજીને માત્ર વિલંબના આધારે નકારી કાઢવા માંગતો નથી, જે કારણો હું હવે પછી આપીશ.

૨૦ ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, હું એ. આઈ. આર. ૧૯૭૪ એસ. સી. ૨૫૯માં નોંધાયેલા રામચંદ્ર શંકર દેવધર અને અન્યો વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના પાંચ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે આપેલા નિર્ણયને લાભ સાથે ટાંકી શકું છું.સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષનો મુદ્દો નાયબ કલેક્ટરના પદ પર બઢતી સાથે સંબંધિત હતો.પ્રતિવાદીઓ વતી પ્રારંભિક વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારો ઘોર વિલંબ અને અરજી દાખલ કરવામાં વિલંબ માટે દોષિત હતા.આવો વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તે તારીખના સરકારી ઠરાવ દ્વારા ૧લી નવેમ્બર ૧૯૫૬ના રોજ મામલાતદારો/તહસીલદારોના વિભાગીય કેડરની રચના કરવામાં આવી હતી અને વિભાગીય પસંદગી યાદીઓના આધારે નાયબ કલેક્ટરના હોદ્દા પર બઢતી આપવાની પ્રક્રિયા, જે મામલાતદારો/તહસીલદારોના વિભાગીય કેડરની રચનાનું જરૂરી પરિણામ હતું, તે લાંબા સમયથી કાર્યરત હતી.પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ફરિયાદના કારણના સંચયને કારણે અરજી

દાખલ કરવામાં દસથી બાર વર્ષથી વધુનો વિલંબ થયો હતો અને આવો વિલંબ બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળની અરજીમાં અરજદારોને કોઈપણ રાહત માટે અયોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતો હતો.સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કરીને આવા પ્રારંભિક વાંધાને નકારી કાઢ્યો હતો:

“.....અમને નથી લાગતું કે આ વિવાદ અમારી સાથે હોવો જોઈએ.પ્રથમ સ્થાને, એ યાદ રાખવું જોઈએ કે જે નિયમ કહે છે કે કોર્ટ વિલંબિત અને જૂના દાવાઓની તપાસ કરી શકશે નહીં તે કાયદાનો નિયમ નથી, પરંતુ વિવેકબુદ્ધિની યોગ્ય અને સુદૃઢ ઉપયોગ પર આધારિત પ્રથાનો નિયમ છે, અને ત્યાં કોઈ અનુલ્લંઘનીય નિયમ નથી કે જ્યારે પણ વિલંબ થાય, ત્યારે કોર્ટે અરજીને ધ્યાનમાં લેવાનો ઈનકાર કરવો જ જોઈએ.દરેક કેસ તેના પોતાના તથ્યો પર આધારિત હોવો જોઈએ.તિલકચંદ મોતીચન વિરુદ્ધ એચ. બી. મુન્શી, (૧૯૬૯) ૨ એસ. સી. આર. ૮૨૪ = (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ એસ. સી. ૮૯૮) માં હિદાયતુલ્લા, સી. જે. દ્વારા દર્શાવેલ પ્રશ્ન, આ અદાલત માટે દરેક કેસમાં અનુસરવાનો એક વિવેક છે.કોઈ નીચલી મર્યાદા નથી અને કોઈ ઉપલી મર્યાદા નથી.તે બધા મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન અને દાવો કરાયેલ ઉપાય શું છે અને વિલંબ કેવી રીતે થયો તેના પર નિર્ભર રહેશે.”

સી. અને અન્યોના કેસમાં એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. ૫૬૫ (ન્યાયમૂર્તિ ડૉ. બી. એસ. ચૌહાણ,) માં વિલંબના મુદ્દા પર કાયદાની સ્થિતિનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ પ્રક્રિયાનો આશરો લીધા વિના પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવેલી જમીન માટે વળતર માટે અપીલકર્તાઓના દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો. અદાલત સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓ તરફથી વિલંબ અને વિલંબથી દાવો રજૂ કરવાનો અધિકાર ખતમ થઈ ગયો છે. આવા સંજોગોમાં, તેમના સ્વામીએ ફરરા ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ માં નીચેના અવલોકનો કર્યા હતા, જે મારા મતે ખૂબ જ યોગ્ય છે અને અરજદારોને મદદ કરે છે.

“૧૦ રાજ્ય, ખાસ કરીને એક કલ્યાણકારી રાજ્ય કે જે કાયદાના શાસન દ્વારા સંચાલિત થાય છે, તે બંધારણ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ દરજ્જાની બહાર પોતાને ઘમંડી બનાવી શકતું નથી. આપણું બંધારણ ઓર્ગેનિક અને લવચીક છે. રાહત આપવા માટે અધિકારક્ષેત્રની ક્વાયતને નકારી કાઢવા માટે વિલંબ અને વિલંબને વિવેકબુદ્ધિ તરીકે અપનાવવામાં આવે છે. એક બીજું પાસું પણ છે. અદાલતે ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે. ઉપરોક્ત વિવેકબુદ્ધિ કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે. વિલંબ અને

વિલંબ એ વિવેકબુદ્ધિની ક્વાયતને નકારી કાઢવાના એક પાસું છે.તે કોઈ સંપૂર્ણ અવરોધ નથી.ત્યાં ઘટાડવાના પરિબળો, કાર્યવાહીના કારણની સાતત્યતા વગેરે હોઈ શકે છે, આ સિવાય, જો આખી બાબત ન્યાયિક અંતઃકરણને આંચકો આપે છે, તો કોર્ટે વિવેકબુદ્ધિનો વધુ ઉપયોગ કરવો જોઈએ, જ્યારે કોઈ તૃતીય પક્ષનું હિત સામેલ ન હોય.આમ વિશ્લેષણ કરવામાં આવે તો, અરજી વિલંબ અને વિલંબના સિદ્ધાંતથી પ્રભાવિત નથી થતી કારણ કે તે બંધારણીય અનુકરણ નથી, કાર્યવાહીનું કારણ સતત છે અને આગળ પરિસ્થિતિ ચોક્કસપણે ન્યાયિક અંતઃકરણને આંચકો આપે છે.

૧૧ વિલંબને માફ કરવાનો પ્રશ્ન એ એક વિવેકબુદ્ધિ છે અને તે કેસની હકીકતોના આધારે નક્કી થવો જોઈએ, કારણ કે તે કેસ પ્રમાણે અલગ અલગ હોય છે.તે મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન અને દાવો કરાયેલ ઉપાય શું છે અને ક્યારે અને કેવી રીતે વિલંબ થયો તેના પર નિર્ભર રહેશે.એવું નથી કે અદાલતો માટે કલમ ૨૨૬ હેઠળ તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કોઈ મર્યાદા નથી, ન તો એવો કોઈ કેસ હોઈ શકે કે જ્યાં અદાલતો ચોક્કસ સમય પસાર થયા પછી કોઈ બાબતમાં દખલ ન કરી શકે.એવો કેસ હોઈ શકે છે કે જ્યાં ન્યાયની માંગ એટલી આકર્ષક હોય કે વિલંબ હોવા છતાં ઉચ્ચ અદાલત દખલ કરવા તરફ વળશે.આખરે, તે અદાલતની વિવેકબુદ્ધિ હેઠળની બાબત હશે અને આવી વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ ન્યાયને પ્રોત્સાહન આપવા માટે અને તેને હરાવવા માટે નહીં પણ ન્યાયી અને ન્યાયી રીતે થવો જોઈએ.પક્ષના બચાવની માન્યતાને સિદ્ધાંતો પર નોંધપાત્ર રીતે ન્યાયી રીતે અજમાવવી જોઈએ.(વીડિયો:પી એસ સદાશિવસ્વામી

વિરુદ્ધ ટી એન એર રાજ્ય ૧૯૭૪ એસસી ૨૨૭૧; એમપી રાજ્ય અને અન્ય વી નંદલાલ જયસ્વાલ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૮૭ એસસી ૨૫૧; અને ત્રિદીપ કુમાર ડિંગલ અને અન્ય વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૯) ૧ એસસીસી ૭૬૮:(એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. (પૂરક) ૮૨૪);)

૧૨ ઉચ્ચ અદાલતે ક્યારે પક્ષકારની તરફેણમાં તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરવો જોઈએ તે અંગે કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી, જે નોંધપાત્ર વિલંબ પછી તેને રજૂ કરે છે અને અન્યથા દંડ માટે દોષિત છે.વિવેકનો ઉપયોગ વિવેકપૂર્ણ અને વાજબી રીતે થવો જોઈએ.જો અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલ દાવો કાયદેસર રીતે ટકાઉ હોય, તો વિલંબને માફ કરવો જોઈએ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં આચરણને ન્યાયી ઠેરવતા સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોય, ત્યાં જે ગેરકાયદેસરતા પ્રગટ થાય છે, તેને એકમાત્ર આધાર પર ટકાવી શકાતી નથી.જ્યારે નોંધપાત્ર ન્યાય અને તકનીકી વિચારણાઓ એકબીજાની વિરુદ્ધ કરવામાં આવે છે, ત્યારે નોંધપાત્ર ન્યાયના કારણને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે, કારણ કે અન્ય પક્ષ બિન-મુક્ત વિલંબને કારણે કરવામાં આવતા અન્યાયમાં નિહિત અધિકાર હોવાનો દાવો કરી શકતો નથી.જો અરજદારો તરફથી વિલંબ કરીને તેમના અધિકારો હકીકતમાં ઉભરી આવ્યા હોય તો અદાલતે નિર્દોષ પક્ષોને નુકસાન પહોંચાડવું જોઈએ નહીં.(વીડિયો:દુર્ગા પ્રસાદ વિરુદ્ધ આચાત અને નિકાસના મુખ્ય નિયંત્રક અને અન્ય એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ એસ. સી. ૭૬૯; કલેક્ટર, જમીન સંપાદન, અનંતનાગ અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ. એસ.

ટી. કાટીજી અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૮૭ એસ. સી. ૧૩૫૩;
દિલ્હી રોહતાસ લાઈટ રેલવે કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ જિલ્લા બોર્ડ,
ભોજપુર અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૩ એસ. સી. ૮૦૨:
(૧૯૯૨ એઆઈઆર એસસીડબ્લ્યુ ૩૧૮૧); દયાલ સિંહ અને
અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો એઆઈઆર ૨૦૦૩ એસસી
૧૧૪૦:(૨૦૦૩ એઆઈઆર એસસીડબ્લ્યુ ૬૮૫); અને શંકર
સહકારી હાઉસિંગ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ એમ. પ્રભાકર અને
અન્ય એઆઈઆર ૨૦૧૧ એસસી ૨૧૬૧:(૨૦૧૧ એઆઈઆર
એસસીડબ્લ્યુ ૩૦૩૩) ")

૨૨ આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતે સંખ્યાબંધ નિર્ણયોમાં જણાવ્યું હતું કે ઉચ્ચ
અદાલતે ક્યારે પક્ષકારની તરફેણમાં તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર
કરવો જોઈએ તે અંગે કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી, જે
નોંધપાત્ર વિલંબ પછી તેને રજૂ કરે છે અને અન્યથા દોષિત છે. વિલંબને માફ
કરવાનો પ્રશ્ન એ એક વિવેકબુદ્ધિ છે અને તે કેસની હકીકતોના આધારે નક્કી થવો
જોઈએ.

૨૩ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ કાયદાકીય રીતે માન્ય
નથી તે કારણોસર હું વર્તમાન કેસમાં વિલંબના પાસાને અવગણવા માંગુ છું.તે

ઉપરાંત, જો મેં વિલંબના આધારે આ અરજીને નકારી દીધી હોત, તો પણ તે મુકદ્દમાનો અંત લાવી શક્યો ન હોત.વિવાદિત આદેશ રિમાન્ડનો છે.જો કે, જે આધાર પર ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સમગ્ર મુકદ્દમો મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી. ને મોકલી દેવામાં આવ્યો છે તે આજની તારીખમાં પ્રવર્તમાન કાયદાની સ્થિતિથી તદ્દન વિપરીત છે.આવા સંજોગોમાં, મેં આ મામલાના ગુણદોષમાં જવાનું નક્કી કર્યું છે.

• વિશ્લેષણ:

૨૪ આ કેસમાં મુખ્ય મુદ્દો હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ને ધ્યાનમાં રાખીને મિલકતમાં દીકરીઓના અધિકારના સંબંધમાં છે.પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલની મુખ્ય દલીલ એ છે કે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ને ધ્યાનમાં રાખીને, દીકરીઓને સહ-ભાગીદાર તરીકે ગણવામાં આવે છે અને મિલકતમાં તેમનો હિસ્સો હશે.દલીલનો સરવાળો અને સાર એ છે કે એકવાર દીકરીઓનો મિલકતમાં તેમના હિસ્સાનો અધિકાર સ્પષ્ટ થઈ જાય, પછી તેઓ દરેક બે એકમોના હકદાર બનશે અને આવા સંજોગોમાં, જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળની કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા આદેશમાં તે મુજબ ફેરફાર કરવાની જરૂર છે.ટ્રિબ્યુનલનો મત છે કે મામલાતદાર અને એ. એલ. ટી. દ્વારા આ દિશામાં ફરી એકવાર તપાસ થવી જોઈએ.ટ્રિબ્યુનલે હિંદુ

ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ તરફ સંકેત આપ્યો છે અથવા તેના તરફ ધ્યાન દોર્યું છે અને મામલાતદારને પૂછ્યું છે અને એ. એલ. ટી. એ તે મુજબ નિર્ણય લેવો.

૨૫ બંને બાજુએ પ્રચાર કરાયેલી હરીફ રજૂઆતોની તરફેણ કરતા પહેલા, સુવિધા માટે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની અગાઉની કલમ ૬ અને સુધારેલા અધિનિયમની કલમ ૩ દ્વારા બદલવામાં આવેલી કાયદાની સુધારેલી કલમ ૬નું પુનઃઉત્પાદન કરવું યોગ્ય રહેશે. મુખ્ય કાયદાની પૂર્વ-સુધારેલી કલમ ૬ નીચે મુજબ છે:

“વિભાગ ૬: આ અધિનિયમની શરૂઆત પછી જ્યારે કોઈ પુરુષ હિંદુ મૃત્યુ પામે છે, તેમના મૃત્યુ સમયે મિતાક્ષર સહ-પક્ષીય મિલકતમાં હિત ધરાવતા હોય, ત્યારે મિલકતમાં તેમનું હિત સહ-પક્ષીયના હયાત સભ્યોને જીવન ટકાવી રાખવા દ્વારા હસ્તાંતરિત કરવામાં આવશે, આ અધિનિયમ અનુસાર નહીં;

પરંતુ, જો મૃતકએ તેને અનુસૂચિની પ્રથમ શ્રેણીમાં નિર્દિષ્ટ સ્ત્રી સંબંધી અથવા તે વર્ગમાં નિર્દિષ્ટ પુરુષ સંબંધી, જે આવી સ્ત્રી સંબંધી દ્વારા દાવો કરે છે, તેને જીવતો છોડી દીધો હોય, તો મિતાક્ષર સહ-પક્ષીય મિલકતમાં મૃતકનું હિત આ અધિનિયમ હેઠળ વસિયતનામા અથવા બિન-વારસાગત ઉત્તરાધિકાર દ્વારા વહેંચવામાં આવશે, કેસ હોય તે પ્રમાણે, અને બચેલા વ્યક્તિ દ્વારા નહીં.

સમજૂતી ૧ આ કલમના હેતુઓ માટે, હિંદુ મિતાક્ષર સહ-ભાગીદારનું હિત એ મિલકતનો હિસ્સો માનવામાં આવશે જે તેને ફાળવવામાં આવ્યો હોત, જો મિલકતની વહેંચણી તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ થઈ હોત, પછી ભલે તે ભાગલા માટે દાવો કરવા માટે હકદાર હોય કે નહીં.

સમજૂતી ૨ આ કલમના પરંતુકમાં સમાર્પિત કોઈપણ બાબતનો અથ એ નહીં થાય કે જે વ્યક્તિએ મૃતકના મૃત્યુ પહેલાં પોતાની જાતને સહ-ભાગીદારદારથી અલગ કરી લીધી હોય અથવા તેના કોઈ વારસદારને તેમાં ઉદ્દેશિત વ્યાજના હિસ્સાનો દાવો કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.

૮ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૫ થી અમલમાં આવેલા સુધારા અધિનિયમ દ્વારા સુધારેલા મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬ નીચે મુજબ છે:

૬ સહ-પક્ષીય મિલકતના વ્યાજની વહેંચણી.

(૧) હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ * ની શરૂઆતના દિવસે અને ત્યારથી, મિતાક્ષર કાયદા દ્વારા સંચાલિત સંયુક્ત હિંદુ પરિવારમાં, સહ-ભાગીદારની પુત્રી,

(એ) જન્મથી પુત્રની જેમ જ પોતાના અધિકારમાં સહ-ભાગીદાર બનો;

(બી) જો તેણી પુત્ર હોત તો તેણીને જે અધિકારો મળ્યા હોત તે જ અધિકારો તેણીને સહ-પક્ષની મિલકતમાં છે;

(સી) પુત્રની કહેવાતી સહ-પક્ષની મિલકતના સંદર્ભમાં સમાન જવાબદારીઓને આધિન રહેશે, અને હિંદુ મિતાક્ષર સહ-પક્ષકારના કોઈપણ સંદર્ભમાં સહ-પક્ષકારની પુત્રીનો સંદર્ભ સામેલ હોવાનું માનવામાં આવશે:

(સીઆઈ)

પરંતુ આ પેટા કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ ૨૦ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં થયેલી મિલકતના કોઈપણ ભાગલા અથવા વસિયતનામા સહિત કોઈપણ સ્વભાવ અથવા હસ્તાંતરણને અસર કરશે નહીં અથવા અમાન્ય બનાવશે નહીં.

(૨) પેટા કલમ (૧) ના આધારે સ્ત્રી હિંદુ જે મિલકત માટે હકદાર બને છે તે કોઈપણ મિલકત તેના દ્વારા સહ-માલિકીની ઘટનાઓ સાથે રાખવામાં આવશે અને આ અધિનિયમ અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં જે કંઈપણ સમાવિષ્ટ છે તે છતાં, તેને વસિયતનામા દ્વારા તેના દ્વારા નિકાલ કરવામાં સક્ષમ મિલકત તરીકે ગણવામાં આવશે.

(૩) હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ના પ્રારંભ પછી જો કોઈ હિંદુ મૃત્યુ પામે છે, તો મિતાક્ષર કાયદા દ્વારા સંચાલિત સંયુક્ત હિંદુ પરિવારની મિલકતમાં તેનું હિત, આ અધિનિયમ હેઠળ વસિયતનામા દ્વારા નહીં પણ વસિયત દ્વારા, વસિયતનામા અથવા બિન-વસિયત ઉત્તરાધિકાર દ્વારા વહેંચવામાં આવશે, અને સહ-વારસાગત મિલકતને એવી રીતે વહેંચવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે કે જાણે વિભાજન થયું હોય અને,

(એ) દીકરીને પુત્રને ફાળવવામાં આવે તેટલો જ હિસ્સો ફાળવવામાં આવે છે.

(બી) પૂર્વ-મૃત પુત્ર અથવા પૂર્વ-મૃત પુત્રીનો હિસ્સો, જે તેમને મળ્યો હોત, જો તેઓ ભાગલા સમયે જીવતા હોત, તો તે પૂર્વ-મૃત પુત્રના અથવા પૂર્વ-મૃત પુત્રીના હયાત સંતાનને ફાળવવામાં આવશે; અને

(સી) પૂર્વ-મૃત પુત્ર અથવા પૂર્વ-મૃત પુત્રીના પૂર્વ-મૃત બાળકનો હિસ્સો, જે તે બાળકને મળ્યો હોત, જો તે ભાગલા સમયે જીવંત હોત, તો તે પૂર્વ-મૃત બાળકના બાળકને ફાળવવામાં આવશે.

અગાઉથી મૃત્યુ પામેલા પુત્ર અથવા અગાઉથી મૃત્યુ પામેલી પુત્રીનું મૃત સંતાન, જેમ કે કિસ્સો હોય.

સમજૂતી.આ પેટા કલમના હેતુઓ માટે, હિંદુ મિતાક્ષર સહ-ભાગીદારનું હિત એ મિલકતનો હિસ્સો માનવામાં આવશે જે તેને ફાળવવામાં આવ્યો હોત, જો મિલકતની વહેંચણી તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ થઈ હોત, પછી ભલે તે ભાગલા માટે દાવો કરવા માટે હકદાર હોય કે નહીં.

(જ) હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ * ની શરૂઆત પછી, કોઈ પણ અદાલત પુત્ર, પૌત્ર અથવા પ્રપૌત્ર સામે તેના પિતા, દાદા અથવા પ્રપૌત્ર પાસેથી બાકી રહેલા કોઈ પણ દેવાની વસૂલાત માટે કાર્યવાહી કરવાના કોઈ પણ અધિકારને માન્યતા આપશે નહીં.

પરંતુ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની શરૂઆત પહેલાં થયેલા કોઈ પણ દેવુંના કિસ્સામાં, આ પેટા કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ અસર કરશે નહીં.

(એ) કોઈ પણ લેણદારનો પુત્ર, પૌત્ર અથવા પ્રપૌત્ર સામે કાર્યવાહી કરવાનો અધિકાર, જેમ કે કેસ હોય; અથવા

(બી) આવા કોઈ ઋણના સંબંધમાં અથવા તેના સંતોષમાં કરવામાં આવેલ કોઈપણ હસ્તાંતરણ અને આવા કોઈપણ અધિકાર અથવા હસ્તાંતરણ પવિત્ર જવાબદારીના નિયમ હેઠળ તે જ રીતે અને તે જ હદ સુધી લાગુ કરવા યોગ્ય રહેશે, જેમ કે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ લાગુ કરવામાં આવ્યો ન હોત.

સમજૂતી.કલમ (એ) ના હેતુઓ માટે, "પુત્ર", "પૌત્ર" અથવા "પ્રપૌત્ર" શબ્દસમૂહ એ પુત્ર, પૌત્ર અથવા પ્રપૌત્રનો સંદર્ભ આપે છે, જે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર

(સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ના પ્રારંભ પહેલા જન્મ્યા હતા અથવા દત્તક લીધા હતા.

(૫) આ વિભાગમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ પાર્ટીશનને લાગુ પડશે નહીં, જે ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ના ૨૦મા દિવસ પહેલા અમલમાં આવ્યું હોય.

સમજૂતી.આ કલમના હેતુઓ માટે "પાર્ટીશન" નો અર્થ એ છે કે નોંધણી અધિનિયમ, ૧૯૦૮ (૧૬/૧૯૦૮) હેઠળ યોગ્ય રીતે નોંધાયેલા પાર્ટીશનના ખતને અમલમાં મૂકીને અથવા કોર્ટના હુકમનામા દ્વારા અસરગ્રસ્ત પાર્ટીશન દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ પાર્ટીશન."

૨૬ આ મુદ્દાના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને, હું હિંદુ કાયદાના ઇતિહાસ અને વિકાસની તપાસ કરવા માંગુ છું તેમજ કાયદા પંચના અહેવાલ, સંસદની સ્થાયી સમિતિનો અહેવાલ અને સંસદમાં રજૂ કરાયેલા બિલના ઉદ્દેશો અને કારણોના નિવેદનને જોવા માંગુ છું, જેનો હેતુ સંસદ દ્વારા મુખ્ય અધિનિયમ, ૨૦૦૫ દ્વારા કલમ ૬ માં સુધારો કરવાનો સાચો ઇરાદો શોધવાનો છે.[જુઓ:બદ્રીનારાયણ શંકર ભંડારી અને અન્યો વિરુદ્ધ ઓમપ્રકાશ શંકર ભંડારી અને અન્યો, ૨૦૧૪ (૫) સીટીસી ૩૫૩].

૨૭ જ્યાં સુધી ૧૫૮૪માં હેયડોન્સના કેસમાં (૧૫૮૪) ૭૬ ER પૃષ્ઠ ૬૩૭ સુધી એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે સામાન્ય રીતે કાયદાના ચોક્કસ અને સાચા અર્થઘટન માટે, ચાર બાબતો ધ્યાનમાં લેવાની છે:

(ક) કાયદો બનાવતા પહેલા સામાન્ય કાયદો શું હતો?

(ખ) સામાન્ય કાયદામાં કઈ શરારત અને ખામી માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી ન હતી?

(ગ) સંસદે રોગને મટાડવા માટે કયા ઉપાયનો ઠરાવ કર્યો છે અને તેની નિમણૂક કરી છે; અને

(ઘ) ઉપાયનો કારણ શું છે?

અર્થઘટન/નિર્માણનો આ નિયમ હવે દુષ્ટ નિયમ અથવા હેતુપૂર્ણ નિર્માણના નિયમ તરીકે જાણીતો છે. આ નિયમને સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા બંગાળ ઇમ્યુનિટી કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૧૯૫૫ એસ.સી. ૬૬૧] માં મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત નિયમ નક્કી કર્યા પછી જણાવ્યું હતું કે તે

ન્યાયાધીશની કચેરી છે જે હંમેશા એવું બાંધકામ કરે છે જે ઉપાયને આગળ વધારશે અને તોફાનને દબાવશે.

• જૂનો હિંદુ કાયદો

૨૮ મુખ્ય કાયદો ઘડવામાં આવ્યો તે પહેલાં, હિંદુઓને શાસ્ત્રીય અને રૂઢિગત કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવતા હતા, જે પ્રદેશ પ્રમાણે અલગ અલગ હતા. મુખ્યત્વે, ભારતમાં હિંદુ કાયદાની બે શાખાઓ હતી જે દયાભાગ છે જે ભારતના પૂર્વ ભાગમાં પ્રચલિત હતી જે બંગાળ અને આસપાસના વિસ્તારો છે અને મિતાક્ષર જે બાકીના ભારતમાં પ્રચલિત હતી. મિતાક્ષર સ્કૂલ ઓફ હિંદુ લૉ હેઠળ, સંયુક્ત હિંદુ પરિવારમાં સ્ત્રીને માત્ર જાળવણી/નિર્વાહનો અધિકાર હતો પરંતુ મિલકતમાં વારસાનો કોઈ અધિકાર નહોતો. હિંદુ સંયુક્ત પરિવારનો આધાર એક સામાન્ય પુરુષ પૂર્વજ હતો અને પરિવારની મિલકતોને સહ-સહભાગી સંપત્તિ તરીકે રાખવામાં આવતી હતી, જેમાં પરિવારના પુરુષ સભ્યને જન્મના આધારે મિલકતનો અધિકાર હતો અને સહ-સહભાગી સંપત્તિમાં તેમનું હિત સંયુક્ત હિંદુ પરિવારમાં પુરુષના મૃત્યુ અથવા જન્મના આધારે બદલાતું રહેતું હતું. તેમના મૃત્યુ પર પુરુષ સહ-ભાગીદારની મિલકત મિતાક્ષર સ્કૂલ ઓફ હિંદુ લૉમાં સર્વાઈવરશિપ દ્વારા પસાર થતી હતી. કોઈ મહિલા સહસભાની સભ્ય નથી, તેમ છતાં તે સંયુક્ત હિંદુ

પરિવારની સભ્ય છે.સહ-પક્ષમાં સામાન્ય રીતે ચાર ડિગ્રી હોય છે જે સામાન્ય પૂર્વજ (સહ-પક્ષકાર), તેનો પુત્ર, પૌત્ર અને મહાન પૌત્ર હોય છે.

૨૯ દયાભાગ સ્કૂલ ઓફ હિન્દુ લૉ હેઠળ ટીકરીઓને પણ તેમના ભાઈઓ સાથે સમાન હિસ્સો મળ્યો હતો.દયાભાગ શાળા હેઠળ મિલકત ઉત્તરાધિકાર દ્વારા પ્રસારિત થાય છે, સર્વાઈવરશિપ દ્વારા નહીં.આ શાળામાં, એક મહિલા સહ-ભાગીદાર બની શકે છે.જ્યાં સુધી દયાભાગ શાળાની વાત છે, ત્યાં સુધી સહ-પક્ષીય સંપત્તિની કોઈ વિભાવના નહોતી અને હિન્દુ પરિવારના દરેક સભ્ય મિલકતને પોતાના અધિકારમાં રાખશે અને તે ભેટ અથવા વસિયત દ્વારા યોગ્ય લાગે તે રીતે મિલકતનો નિકાલ કરવાનો હકદાર હતો.ન તો દયાભાગ શાળામાં કોઈ હિન્દુ પુરુષે માત્ર તેના જન્મના આધારે મિલકતનો અધિકાર મેળવ્યો ન હતો.પરિણામે, દયાભાગ સ્કૂલ ઓફ હિન્દુ લૉમાં સ્ત્રીઓને પરિવારના પુરુષોના સમાન અધિકારો હતા.

૩૦ સ્ત્રી વારસાના અધિકારના સંદર્ભમાં સૌથી પહેલો કાયદો ૧૯૨૯માં બનાવવામાં આવ્યો હતો જેને હિંદુ લો ઓફ ઇન્હેરિટન્સ એક્ટ, ૧૯૨૯ કહેવાય છે.આ કાયદો ત્રણ મહિલા વારસદારોને વારસાનો અધિકાર પ્રદાન કરે છે જે પુત્રની પુત્રી, પુત્રીની પુત્રી અને બહેન છે.આમ, સર્વાઈવરશિપના વિશિષ્ટ નિયમ પર

પ્રતિબંધો લાવવા.આગામી કાયદો હિંદુ મહિલા સંપત્તિ અધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૩૭ હતો.આ કાયદાએ વિધવાને તેના મૃત પતિની સંપત્તિના સમાન હિસ્સામાં મૃતકના પુત્ર સાથે ઉત્તરાધિકારી બનવામાં સક્ષમ બનાવ્યું.જો કે, વિધવા મિલકતમાં મર્યાદિત સંપત્તિ માટે હકદાર હતી જે જીવન સંપત્તિ છે અને તેણીના જીવનકાળ દરમિયાન મિલકતનો નિકાલ કરી શકતી ન હતી.

• મુખ્ય કાયદો

૩૧ ૧૯૫૦ માં, ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪,૧૫ (૨) અને (૩) અને ૧૬ ની રચના કરતી વખતે, મહિલાઓ સામેના ભેદભાવની પ્રથાને રોકવા અને મહિલાઓ સાથે સમાન વ્યવહારને બંધારણ હેઠળ બાંધધરીકૃત મૂળભૂત અધિકારોનો એક ભાગ બનાવવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત બંધારણીય ઉદ્દેશને અનુરૂપ, સંસદે હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદો, ૧૯૫૬ ઘડ્યો જે મુખ્ય કાયદો છે. આ કાયદો બૌદ્ધ, જૈન અને શીખ સહિત તમામ હિંદુઓને લાગુ પડે છે.તે વારસાની એક સમાન અને વ્યાપક પ્રણાલી નક્કી કરે છે અને તમામ હિંદુઓને લાગુ પડે છે, પછી ભલે તે મિતાક્ષર અથવા દયાભાગ સ્કૂલ ઓફ હિન્દુ લૉ દ્વારા સંચાલિત હોય. જો કે, મૂળ અધિનિયમની કલમ ૬એ અસ્તિત્વ ટકાવી રાખીને મિલકતને સહ-પક્ષમાં પસાર કરવાના નિયમને નોંધપાત્ર રીતે જાળવી રાખ્યો હતો, જો કે તે હિંદુ પુરુષોને તેમના સહ-પક્ષીય હિસ્સા સહિત તેમની મિલકતોના સંદર્ભમાં

વસિયતનામાના સ્વભાવનો અધિકાર આપે છે.મુખ્ય અધિનિયમની અગાઉની કલમ ૬મા સુધારેલી કલમ (૬) એ અન્ય બાબતોની સાથે જોગવાઈ કરી હતી કે જો મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ વસિયત દ્વારા નિકાલ કરવામાં નહીં આવે તો સહ-ભાગીદારનું હિત પૂર્વ-સુધારેલી કલમ ૬ની શરતોમાં વહેંચાઈ જશે.પૂર્વનિર્ધારિત કલમ ૬ના મુખ્ય ભાગમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે પુરુષ હિન્દુના મૃત્યુ સમયે સહ-વારસાગત મિલકતમાં તેનો અધિકાર અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા દ્વારા વહેંચવામાં આવશે.જો કે, પરંતુકમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે જો મૃતક સહ-ભાગીદારની કાયદાની અનુસૂચિની પ્રથમ શ્રેણીમાં ઉલ્લેખિત કોઈ મહિલા સંબંધીઓ હોય, તો મિલકત અગાઉથી સુધારેલી કલમ ૬ની શરતોમાં હસ્તાંતરિત થશે.સમજૂતી ૧ એ જોગવાઈ કરે છે કે તેમના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ કાલ્પનિક વિભાજન થશે જેથી સહ-સહભાગીમાં હિસ્સો મૃત સહ-ભાગીદારને ફાળવવામાં આવે.

૩૨ એ નોંધવું રસપ્રદ છે કે હિંદુ કોડ બિલ મિતાક્ષર સહ-પક્ષને સંપૂર્ણપણે દૂર કરવા માંગતું હતું.જો કે, તેનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો અને અગાઉની કલમ ૬ મુખ્ય અધિનિયમમાં ઘડવામાં આવી હતી. પરિણામે, જો સહ-પક્ષની મિલકતમાં ભાગલા પડે, તો દરેક પુરુષ સહ-પક્ષકારને તેનો હિસ્સો મળશે અને માતા અને પત્ની/વિધવા સહ-પક્ષકાર નહીં બને પરંતુ સહ-પક્ષની મિલકતમાં હિસ્સો

મેળવશે.પરંતુ દીકરીને સહ-માલિકીની મિલકતમાં કોઈ હિસ્સો નહીં મળે.મુખ્ય અધિનિયમની પૂર્વ સુધારેલી કલમ ૮ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને, કલ્પનાત્મક ભાગલા પર સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પર મૃતકના હિસ્સામાંથી એક વારસદાર તરીકે પુત્રીને માત્ર એક હિસ્સો મળશે. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૩૦ની દ્રષ્ટિએ, એક હિન્દુ પુરુષ વસિયતનામી સ્વભાવ/વસિયત દ્વારા સહ-પક્ષીય સંપત્તિમાં તેના હિત સહિત તેની સંપૂર્ણ સંપત્તિનો નિકાલ કરી શકે છે અને આ પ્રક્રિયામાં તેની મહિલા વારસદારોને કોઈપણ હિસ્સાથી વંચિત પણ કરી શકે છે. [જુઓ:બદ્રીનારાયણ શંકર ભંડારી અને અન્યો વિરુદ્ધ ઓમપ્રકાશ શંકર ભંડારી અને અન્યો, ૨૦૧૪ (૫) સીટીસી ૩૫૩].

• એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ની રચના

૩૩ હિંદુ કાયદાની ઉપરોક્ત સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, તેના ૧૭૪મા અહેવાલ (મે ૨૦૦૦) માં, ભારતના કાયદા પંચનો મત હતો કે સમાનતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે લિંગ સુધારાની હાકલ કરવામાં આવી હતી.પંચે એ હકીકતની નોંધ લીધી હતી કે કેરળ, આંધ્રપ્રદેશ, તમિલનાડુ, મહારાષ્ટ્ર અને કર્ણાટક જેવા વિવિધ રાજ્યોમાં લૈંગિક સમાનતા લાવવાના પ્રયાસો પહેલાથી જ કરવામાં આવ્યા છે.પરંતુ કેરળ સિવાયના આ તમામ રાજ્યોએ દીકરીઓને સહ-સહભાગી અધિકારો પ્રદાન

કરતી વખતે રાજ્ય કાયદાઓ અમલમાં આવે તે પહેલાં પરણેલી દીકરીઓને આવા અધિકારોથી પણ વંચિત રાખ્યા હતા.

૩૪ કાયદા પંચે ભલામણ કરી હતી કે પુત્રીને જન્મથી સહ-ભાગીદાર બનાવવી જોઈએ અને તે ભાગલા પર અને/અથવા પુરુષ સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પર હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર હોવી જોઈએ. પંચે એવી પણ ભલામણ કરી હતી કે જે દીકરીના લગ્ન સુધારા અધિનિયમની શરૂઆત પછી થયા છે, તે પૂર્વજોની મિલકતમાં હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર હોવી જોઈએ કારણ કે તે તેના લગ્ન પહેલા જ સહ-ભાગીદાર બની ચૂકી છે. કાયદા પંચની વધુ એક ભલામણ મુખ્ય કાયદાની અગાઉની કલમ ૨૩ને દૂર કરવાની હતી, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે સ્ત્રીને સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારના સભ્ય તરીકે પરિવારના ઘરમાં રહેવાનો અધિકાર હશે, પરંતુ પુરુષની જેમ તેને પરિવારના ઘરના ભાગલા માંગવાનો કોઈ અધિકાર નહીં હોય. પંચે ભલામણ કરી હતી કે તેણીને પારિવારિક મકાનના સંદર્ભમાં પુરુષ સમાન અધિકારો હોવા જોઈએ.

૩૫ કાયદા પંચે એવું પણ અવલોકન કર્યું હતું કે ઉત્તરાધિકારનો કાયદો બંધારણની સાતમી અનુસૂચિમાં યાદી III (સમવર્તી સૂચિ) ની એન્ટ્રી V હેઠળ આવે છે. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૪૬ને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત પાંચ રાજ્યો દ્વારા

બનાવવામાં આવેલા કાયદાઓ એ હદ સુધી રદ કરવામાં આવશે કે તેઓ સુધારા પરના મુખ્ય કાયદાના પ્રતિકૂળ છે.

૩૬ ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ના રોજ રાજ્યસભામાં હિંદુ ઉત્તરાધિકાર સુધારા બિલ ૨૦૦૪ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે અગાઉની કલમ ૬માં સુધારો કરવાની અને અગાઉની કલમ ૨૩ મુખ્ય કાયદાને દૂર કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.

'''મુખ્ય અધિનિયમ' માં સુધારો કરવાના ઉદ્દેશો અને કારણોનું નિવેદન નીચે મુજબ છે:

ઉદ્દેશો અને કારણોનું નિવેદન

હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ એ બિનઅનુભવી વારસાને લગતા કાયદામાં સુધારો કર્યો છે અને તેને સંહિતાબદ્ધ કર્યો છે અને એવા અધિકારો આપ્યા છે જે ત્યાં સુધી મહિલાઓની સંપત્તિના સંબંધમાં અજ્ઞાત હતા. જો કે, તે અમુક કિસ્સાઓમાં મૃત પુરુષના હિતના હસ્તાંતરણ માટેના નિયમો પૂરા પાડવા સિવાય હિંદુ મિતાક્ષર સહ-પક્ષના સભ્યોના વિશેષ અધિકારોમાં દખલ કરતું નથી. આ અધિનિયમ વારસાની એક સમાન અને વ્યાપક પ્રણાલી નક્કી કરે છે અને અન્ય બાબતોની સાથે મિતાક્ષર અને દયાભાગ શાળાઓ દ્વારા સંચાલિત વ્યક્તિઓ અને અગાઉ મુસ્લિમ સ્કેલિંગ, અલિયાસંતાના અને નમ્બૂદિર કાયદાઓ દ્વારા સંચાલિત વ્યક્તિઓને પણ લાગુ પડે છે. આ કાયદો વીરશૈવ, લિંગાયત અથવા બ્રહ્મ, પરાથન અથવા આર્ય સમાજના અનુયાયી સહિત તેના કોઈપણ

સ્વરૂપો અથવા વિકાસમાં ધર્મ દ્વારા હિન્દુ હોય તેવી દરેક વ્યક્તિને લાગુ પડે છે; અથવા ધર્મ દ્વારા બૌદ્ધ, જૈન અથવા શીખ હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિને; અથવા ધર્મ દ્વારા મુસ્લિમ, ખ્રિસ્તી, પારસી અથવા યહૂદી ન હોય તેવી કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિને લાગુ પડે છે.વસિયતનામાના કિસ્સામાં, આ કાયદો લાગુ પડતો નથી અને મૃતકનું હિત ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૨૫ દ્વારા સંચાલિત થાય છે.

૨ કાયદાની કલમ ૬ સહ-પક્ષની મિલકતમાં પુરુષ હિન્દુના વ્યાજની વહેંચણી સાથે સંબંધિત છે અને સહ-પક્ષના સભ્યોમાં અસ્તિત્વ દ્વારા હસ્તાંતરણના નિયમને માન્યતા આપે છે.તેમાં સ્ત્રીઓનો સમાવેશ કર્યા વિના મિતાક્ષર સહ-પક્ષીય મિલકતને જાળવી રાખવાનો અર્થ એ છે કે સ્ત્રીઓ તેમના પુરુષ સમકક્ષોની જેમ પૂર્વજોની મિલકતમાં વારસો મેળવી શકતી નથી.પુત્રીને સહ-પક્ષની માલિકીમાં ભાગ લેવાથી બાકાત રાખવાનો કાયદો માત્ર લિંગના આધારે તેના ભેદભાવમાં ફાળો આપતો નથી, પરંતુ બંધારણ દ્વારા બાંધધરીકૃત સમાનતાના તેના મૂળભૂત અધિકારના દમન અને અસ્વીકાર તરફ દોરી ગયો છે.મહિલાઓને સામાજિક ન્યાય આપવાની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં રાખીને આંધ્રપ્રદેશ, તમિલનાડુ, કર્ણાટક અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્યોએ હિંદુ મિતાક્ષરની સહ-વારસાગત સંપત્તિમાં દીકરીઓને સમાન અધિકાર આપતા કાયદામાં જરૂરી ફેરફારો કર્યા છે.કેરળ વિધાનસભાએ કેરળ સંયુક્ત હિન્દુ પરિવાર વ્યવસ્થા (નાબૂદી) કાયદો, ૧૯૭૫ ઘડ્યો છે.

૩ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૬માં સમાવિષ્ટ ભેદભાવને દૂર કરવા માટે હિંદુ મિતાક્ષરની સહ-પક્ષીય મિલકતમાં દીકરીઓને પુત્રોની જેમ સમાન અધિકાર આપવાનો પ્રસ્તાવ છે.આ કાયદાની કલમ ૨૩ સ્ત્રી વારસદારને સંયુક્ત પરિવાર દ્વારા સંપૂર્ણપણે કબજો કરવામાં આવેલા રહેઠાણના સંબંધમાં વિભાજનની માંગણી કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવે છે, જ્યાં સુધી પુરુષ વારસદારો તેમાં તેમના સંબંધિત હિસ્સાને વહેંચવાનું પસંદ ન કરે.આ કલમને દૂર કરવાની

પણ દરખાસ્ત કરવામાં આવી છે જેથી તે કલમમાં સમાવિષ્ટ મહિલા વારસદારો પરની અપંગતાને દૂર કરી શકાય.

૪ ઉપરોક્ત દરખાસ્તો ભારતના કાયદા પંચની 'મહિલાઓના સંપત્તિ અધિકારો' પરના તેના ૧૭૪મા અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ભલામણો પર આધારિત છે. હિંદુ કાયદા હેઠળ સૂચિત સુધારા.

૫ આ બિલ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશો હાંસલ કરવા માંગે છે.

૩૭ આ બિલમાં અન્ય બાબતોની સાથે સૂચિત કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સુધારા અધિનિયમની શરૂઆત પહેલાં પરણેલી દીકરીને સુધારા અધિનિયમ લાગુ પડશે નહીં અને એ પણ કે સુધારા અધિનિયમની શરૂઆત પહેલાં વિભાજનને અસર થઈ હોય તો તે વિભાજન પર સુધારા અધિનિયમ લાગુ થશે નહીં. ત્યારબાદ ઉપરોક્ત બિલ સંસદની સ્થાયી સમિતિને મોકલવામાં આવ્યું હતું. સ્થાયી સમિતિએ હિંદુ કાયદાની ઐતિહાસિક વૃદ્ધિ અને સ્ત્રી હિંદુ સામે પ્રચલિત સંપત્તિના અધિકારના સંદર્ભમાં લિંગ અસમાનતા નોંધ્યા પછી સૂચવ્યું હતું કે બિલની પ્રસ્તાવિત કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈ ૧, જેમાં સુધારાના કાયદાની શરૂઆત પહેલાં પરણેલી પુત્રીને કાયદાના લાભમાંથી બાકાત રાખવાની માંગ કરવામાં આવી હતી, તેને દૂર કરવી જોઈએ.

૩૮ સ્થાયી સમિતિએ એવું પણ સૂચન કર્યું હતું કે હિન્દુ પરિવારની સંપત્તિના વિભાજનને સુધારા અધિનિયમમાં યોગ્ય રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવું જોઈએ. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે તમામ વ્યવહારુ હેતુઓ માટેનું વિભાજન ક્યાં તો નોંધાયેલા દસ્તાવેજો દ્વારા અથવા અદાલતના હુકમનામા દ્વારા હોવું જોઈએ. જો કે, જ્યાં મૌખિક વિભાજનની વિનંતી કરવામાં આવે છે, તેને સમર્થનમાં પુરાવા દ્વારા સમર્થન આપવું જોઈએ. કાયદા પંચ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી કલમ ૨૩ને વધુ અવગણવાથી હિન્દુ મહિલાઓ પરિવારના સભ્યો દ્વારા કબજા હેઠળના પરિવારના ઘરનું વિભાજન કરવા માટે સક્ષમ બનશે, જેમ કે પુરુષ સભ્ય વિભાજનની માંગ કરી શકે છે.

૩૯ ત્યારબાદ, ૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૫ના રોજ, સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ને ૨૦૦૫ના અધિનિયમ ૩૯ તરીકે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સુધારા અધિનિયમની કલમ ૩ એ મુખ્ય અધિનિયમની અગાઉની કલમ ૬ ને બદલી હતી. સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ એ પરિણીત પુત્રીને સુધારાનો લાભ મેળવવાથી બાકાત રાખવાનું દૂર કર્યું હતું અને ૨૦ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ (રાજ્યસભામાં બિલ રજૂ કરવાની તારીખ) પહેલાં કરવામાં આવેલા પાર્ટીશનને બાદ કરતાં મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬ (૧) માં એક જોગવાઈ પણ ઉમેરી હતી. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬ (૫) ના સ્પષ્ટીકરણમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે અધિનિયમ

વિભાજનની કલમ ૬ ના હેતુઓ માટે માત્ર નોંધાયેલા દસ્તાવેજ અથવા અદાલતના હુકમનામા દ્વારા વિભાજન થાય છે.

૪૦ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ એ શાસ્ત્રીય/રૂઢિગત કાયદાથી સભાનપણે પ્રસ્થાન કર્યું, પરંતુ માત્ર બે બાબતોમાં:

(i) કલમ ૩૦ એ હિંદુ સહ-ભાગીદારને સહ-પક્ષની મિલકતમાં તેના હિસ્સા સહિત તેની સંપત્તિનો વસિયતી કરાર કરવાનો અધિકાર આપ્યો હતો.

(ii) ૧૯૫૬માં અધિનિયમિત મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬માં પ્રથમ વર્ગમાં મહિલા વારસદારની ગેરહાજરીમાં મિલકતને સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પછી જીવિત રહેવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. જો કે, જો સહ-ભાગીદારની કોઈ મહિલા સંબંધી જેમ કે વિધવા, પુત્રી અથવા પૌત્રી હોય, જે અનુસૂચિની શ્રેણી ૧ માં નિર્દિષ્ટ હોય, તો આવા મૃત સહ-ભાગીદારનું હિત અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવાની રીત દ્વારા પસાર થતું નથી, પરંતુ મુખ્ય અધિનિયમ હેઠળ જોગવાઈ મુજબ ઉત્તરાધિકાર દ્વારા પસાર થાય છે. (જુઓ: બદ્રીનારાયણ ભંડારી (ઉપરોક્ત)).

૪૧ જો કે, મુખ્ય અધિનિયમમાં દીકરીઓને મિલકતના વિભાજનના સંદર્ભમાં અથવા મિલકતના વિભાજનની માંગ કરવા અથવા તો સહ-પક્ષની મિલકતમાં હિસ્સાનો દાવો કરવાના કોઈ અધિકારો પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હતા.દીકરીનો એકમાત્ર અધિકાર એ હશે કે તે પિતાના હિસ્સામાં ભાગીદારીની મિલકતમાં હિસ્સો મેળવશે અને તે જ તેના પૂર્વજોના મૃત્યુ પર ઊભું થશે.આનાથી લૈંગિક ભેદભાવ થયો અને દીકરીઓને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ અને ૧૫નું ઉદ્ધંધન કરતી સંયુક્ત મિલકતનો આનંદ માણવાથી બાકાત રાખવામાં આવી હતી, જે તમામ નાગરિકોને સમાન અધિકારો અને ધર્મ, જાતિ, લિંગ અથવા જન્મના આધારે ભેદભાવ ન કરવાના આદેશની જોગવાઈ કરે છે.કાયદા દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવતા ધ્વિભાજન અને લિંગ ભેદભાવને સમજીને, ભારતના કાયદા પંચે વારસાના કાયદાઓ અને ખાસ કરીને દીકરીઓના અધિકારોના સંદર્ભમાં હિન્દુ કાયદાની જોગવાઈઓનો અભ્યાસ હાથ ધર્યો હતો.વિગતવાર અભ્યાસ પર, કાયદા પંચે ૨૦૦૦માં ૧૭૪મો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો અને ભલામણ કરી હતી કે સહ-ભાગીદારની પુત્રીને સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારમાં તેના જન્મના આધારે પુત્રના સમાન અધિકાર આપવો જોઈએ.કાયદા પંચના અહેવાલના આધારે સરકારે સંસદમાં એક બિલ રજૂ કર્યું હતું.જો કે, બિલમાં સૂચિત કલમ ૬ (૫) માં એવી પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સુધારેલી કલમની સંભવિત અસર હશે એટલે કે આ સુધારો

સુધારા અધિનિયમના પ્રારંભ પહેલા અસરગ્રસ્ત ભાગલા પર લાગુ થશે નહીં. તેમાં એવી પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે તે સુધારા અધિનિયમની શરૂઆત પહેલાં પરણેલી દીકરીને લાગુ પડશે નહીં. જો કે, જ્યારે આ કાયદો પસાર થયો ત્યારે તેમાં સુધારા અધિનિયમના અમલમાં આવતા પહેલા પરણેલી દીકરીના અધિકારોને ઘટાડવાની કોઈ જોગવાઈ નહોતી. (જુઓ:બદ્રીનારાયણ ભંડારી (ઉપરોક્ત)).

૪૨ પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટની દલીલ છે કે સુધારા અનુસાર, ભાગીદારોની પુત્રીઓને પણ પુત્રોની સમાન દરજ્જો આપવામાં આવે છે.વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની નવી સુધારેલી કલમ ૬ (૧) વર્તમાન કેસમાં લાગુ થશે કારણ કે ૨૦ ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાં મિલકતનો કોઈ નિકાલ, હસ્તાંતરણ અથવા વિભાજન થયું ન હતું.વિદ્વાન વકીલે ધ્યાન દોર્યું હતું કે તે વિભાગમાં માનવામાં આવેલ વિભાજન એ અદાલતના હુકમનામા દ્વારા અસરગ્રસ્ત વિભાજન અથવા વિભાજનના ખતને અમલમાં મૂકીને વાસ્તવિક વિભાજન છે.તેથી, વિદ્વાન સલાહકાર રજૂ કરે છે કે કાલ્પનિક અથવા માનવામાં આવેલ વિભાજનને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.તેમની દલીલ છે કે જ્યારે વાસ્તવિક ભાગલા ૨૦મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાં થયા હોય ત્યારે જ સુધારેલો કાયદો લાગુ થશે નહીં અને આ કિસ્સામાં ૨૦મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાં આવું કોઈ ભાગલા ન હોવાથી દીકરીઓ પણ સમાન

હિસ્સાની હકદાર છે.વિદ્વાન વકીલે વધુમાં વિનંતી કરી હતી કે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) કાયદો એક ફાયદાકારક કાયદો છે, અને તેથી, લાભાર્થી એટલે કે મહિલાઓને લાભ આપવા માટે તેનું ઉદારતાથી અર્થઘટન કરવું જોઈએ.

૪૩ રાજ્યની દલીલ એ છે કે આ મિલકત પૂર્વજોની મિલકત છે અને સ્વર્ગસ્થ હરિશચંદ્રસિંહના બે પુત્રોના જન્મ પર, તેઓ તેમના પિતા સાથે એક-એક હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર હતા અને તેથી, તેમના પરિવારના ત્રણેય પુરુષ સભ્યો એક તૃતીયાંશ હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર હતા.વર્ષ ૧૯૮૦માં હરિશચંદ્રસિંહના મૃત્યુ પછી, તેમના એક તૃતીયાંશ હિસ્સા માટે ઉત્તરાધિકારની શરૂઆત થઈ, અને તેથી, હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની બિનસંશોધિત કલમ ૬ જ આ ક્ષેત્રનું સંચાલન કરશે.વિદ્વાન એ. જી. પી. એ વધુમાં વિનંતી કરી હતી કે સુધારેલો કાયદો ૨૦મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૪થી અમલમાં આવ્યો છે અને તેથી તે વર્તમાન કેસમાં લાગુ થશે નહીં.વિદ્વાન એ. જી. પી. એ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ૪ ઓક્ટોબર ૧૯૮૦ના રોજ હરિશચંદ્રસિંહનું અવસાન થયું હોવાથી, આ સ્વભાવ કાયદાની કામગીરી દ્વારા થયો હતો અને તેથી, દીકરીઓ તેમના દાવા મુજબ સમાન હિસ્સાની હકદાર નથી.

એસ. સી. સી. ૫૮૧] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૮. આ કાયદો નિર્વિવાદપણે જૂના હિંદુ કાયદા પર પ્રભુત્વ ધરાવશે. આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે સંસદે સંયુક્ત પારિવારિક સંપત્તિના સંબંધમાં પણ મહિલા વારસદારોને અધિકાર પ્રદાન કરવાના દષ્ટિકોણથી હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૫ લાગુ કર્યો હતો. આવી જોગવાઈ આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય દ્વારા ૧૯૮૭માં લાગુ કરવામાં આવી હતી. ૧૯૮૮ માં ઉત્તરાધિકાર શરૂ થયો હોવાથી, દેખીતી રીતે, સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ લાગુ થશે નહીં. કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા કલમ (૧) વારસદારો માત્ર પુરુષ વંશજો હોય તેવી સ્થિતિમાં સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પર ઉત્તરાધિકારને લગતા કાયદાને સંચાલિત કરે છે. પરંતુ, અધિનિયમની કલમ ૬ ની પેટા કલમ (૧) સાથે જોડાયેલી જોગવાઈ એક અપવાદ બનાવે છે. આમ, લાલચંદ જેવા બાબૂલાલના પ્રથમ પુત્ર સહ-ભાગીદાર હતા. કલમ ૬ સામાન્ય નિયમો માટે અપવાદ છે. તેથી, વાદીના પ્રતિવાદીઓ તરફથી એ બતાવવું ફરજિયાત હતું કે લાલ ચંદ ઉપરાંત, સોહન લાલ પણ તેનો લાભ મેળવશે. જ્યાં સુધી બીજા પુત્ર સોહન લાલની વાત છે, તે બતાવવા માટે કોઈ પુરાવા રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા નથી કે તેમનો જન્મ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ લાગુ થયા પહેલા થયો હતો.

૪૫ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત નિર્ણયમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે સુધારેલ કાયદો, ૨૦૦૫ને તે કેસમાં કોઈ અરજી નહીં હોય કારણ કે ઉત્તરાધિકાર ૧૯૮૯માં શરૂ થયો હતો જ્યારે તે કેસમાં પિતાનું અવસાન થયું હતું.

૪૬ પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે શીલા દેવી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય એ દરખાસ્ત માટે બંધનકર્તા પૂર્વવર્તી નથી કે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાં ઉત્તરાધિકાર ખોલવામાં આવ્યો હોય તેવા કિસ્સાઓમાં લાગુ થશે નહીં.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલ નિરીક્ષણ ગુણોત્તર નિર્ણય નથી કારણ કે સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ મુદ્દો એ હતો કે શું હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૮ની જોગવાઈઓ લાગુ થશે કે ૧૯૫૬ના અધિનિયમ પહેલા લાગુ કાયદો કેસની હકીકતો પર લાગુ થશે કે કેમ.

૪૭ શ્રીમતી બાગીરથી અને અન્યો વિરુદ્ધ એસ. મણિવનન અને અન્ય [(૨૦૦૮) ૩ ટી. એલ. એન. જે. ૪૧૪૬ (સિવિલ)] ના કેસમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૧૩ હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમની કલમ ૬ (૩) સાથે વાંચવામાં આવેલી કલમ ૬ (૧) નું કાળજીપૂર્વક વાંચન સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે જો સુધારેલી જોગવાઈ અમલમાં આવે ત્યારે તેના પિતા સહ-ભાગીદાર હોય તો જ પુત્રીને સહ-ભાગીદાર તરીકે ગણી શકાય.તે ચોક્કસપણે સાચું છે કે પિતા સહ-ભાગીદાર છે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લેવાના હેતુથી, સમજૂતીમાં આપેલા "પાર્ટીશન" અભિવ્યક્તિનો પ્રતિબંધિત અર્થ આભારી છે.

૧૪ વર્તમાન કેસમાં, સ્વીકાર્ય છે કે વર્તમાન અરજદારોના પિતાનું ૧૯૭૫માં અવસાન થયું હતું.આ અધિનિયમની કલમ ૬ (૧) એ અર્થમાં સંભવિત છે કે હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની શરૂઆતથી જ પુત્રીને સહ-ભાગીદાર તરીકે ગણવામાં આવી રહી છે.જો આવી જોગવાઈને કલમ ૬ (૩) સાથે વાંચવામાં આવે, તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે જો હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની શરૂઆત પછી કોઈ હિંદુ મૃત્યુ પામે છે, તો મિલકતમાં તેનું હિત અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા દ્વારા નહીં, પરંતુ અધિનિયમમાં વિચાર્યા મુજબ નિર્વસીયત ઉત્તરાધિકાર દ્વારા વહેંચવામાં આવશે.

૧૫ વર્તમાન કેસમાં, પિતાનું મૃત્યુ ૧૯૭૫માં થયું હોવાથી, કલમ ૬માં સમાવિષ્ટ હાલની જોગવાઈઓ અનુસાર વર્ષ ૧૯૭૫માં ઉત્તરાધિકારની શરૂઆત થઈ હતી.જો અરજદારોની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે તો તે ૨૦૦૫માં સુધારેલી કલમ ૬ની જોગવાઈઓને પૂર્વલક્ષી અસર આપવા સમાન હશે.૧૯૭૫માં પિતાના મૃત્યુ પછી, કાયદાની કલમ ૬માં સૂચવ્યા મુજબ દીકરીઓ સહિત પ્રથમ વર્ગના વારસદારોને મિલકત પહેલેથી જ સોંપવામાં આવી હતી. સુધારેલી જોગવાઈનો ઇરાદો દીકરીઓને વધુ સારા અધિકારો આપવાનો હોવા છતાં, તે ધારવાની હદ સુધી ભારપૂર્વક કહી શકાય નહીં કે સુધારેલા કાયદાના અમલમાં આવતા પહેલા જે ઉત્તરાધિકાર ખોલવામાં આવ્યો હતો તે પણ ફરીથી ખોલવાની જરૂર છે.આ સંબંધમાં, અમે ૧૯૯૧ (૨) એમ. એલ. જે. ૧૯૯ (સુંદરબલ અને અન્યો વિરુદ્ધ દૈવનાયગમ અને અન્યો) માં નોંધાયેલા એમ. શ્રીનિવાસન, જસ્ટિસ એઝ હિઝ લોર્ડશિપના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરવા ઇચ્છુક છીએ.૧૯૯૦ ના તમિલનાડુ

સુધારા અધિનિયમ ૧ દ્વારા રજૂ કરાયેલ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૨૯A માં સમાવિષ્ટ લગભગ સમાન જોગવાઈનો અર્થઘટન કરતી વખતે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નીચેના અવલોકનો કર્યા હતા:

"૧૪..... પેટા કલમ (૧) હેઠળ, સહ-ભાગીદારની પુત્રી જન્મથી પોતાના અધિકારમાં સહ-ભાગીદાર બનશે, આમ સહ-ભાગીદારની તમામ પુત્રીઓ કે જેઓ રપમી માર્ચ, ૧૯૮૯ પહેલાં જ જન્મેલી હતી તેઓ સહ-ભાગીદાર બની શકશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ પુરુષ હિન્દુને રપમી માર્ચ, ૧૯૮૯ પહેલાં કોઈ પણ તારીખે પુત્રીનો જન્મ થયો હોય, તો તે સુધારો અમલમાં આવે ત્યારે સંયુક્ત પરિવારમાં તેની સાથે સહ-ભાગીદાર પણ હશે. પરંતુ જરૂરી જરૂરિયાત એ છે કે, પુરુષ હિન્દુ સુધારેલા અધિનિયમના અમલમાં આવવાની તારીખે જીવંત હોવો જોઈએ. આ વિભાગ માત્ર દીકરીને સહયોગી બનાવે છે, બહેનને નહીં. જો કોઈ પુરુષ હિંદુ રપમી માર્ચ, ૧૯૮૯ પહેલાં સહ-માલિકીની મિલકત છોડીને મૃત્યુ પામ્યો હોય, તો તેની પુત્રી પુત્રની જેમ સહ-ભાગીદાર હોવાનો દાવો કરી શકતી નથી, કારણ કે, જે તારીખે કાયદો અમલમાં આવ્યો હતો, તેના પિતા જીવતા ન હતા. સુધારા અધિનિયમના અમલમાં આવવાની તારીખે તેણીને માત્ર તેના ભાઈની બહેન તરીકેનો દરજ્જો મળ્યો હતો, પુત્રી તરીકે નહીં.

૪૮ વક્ષીઅમ્મલ વિરુદ્ધ મણિયપ્પન અને અન્યો [(૨૦૦૮) ૪ સી. ટી.

સી. ૭૭૩] ના કેસમાં મદ્રાસ ઉચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૬ ફરિયાદમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે વાદીના પિતાનું દાવો દાખલ કર્યાના લગભગ ત્રીસ વર્ષ પહેલાં અવસાન થયું હતું. ફરિયાદી સાક્ષી ૧ તરીકે બીજા

વાદીએ જુવાની આપી છે કે તેમના પિતાનું વર્ષ ૧૯૬૮માં અવસાન થયું હતું. હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૬માં સુધારો કરતો સુધારો અધિનિયમ ૯/૯/૨૦૦૫ પર અમલમાં આવ્યો હતો અને તે સંયુક્ત કુટુંબની સંપત્તિના સંબંધમાં મહિલા વારસદારોને અધિકાર પ્રદાન કરે છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલી દલીલ એ છે કે દાવો નોધાય ત્યાં સુધી ઉપરોક્ત સુધારો અમલમાં આવ્યો હતો અને તેથી વાદીઓ સુધારા અધિનિયમ દ્વારા આપવામાં આવેલા લાભો મેળવવા માટે હકદાર છે. સુધારેલા કાયદાએ જાહેર કર્યું હતું કે સહ-ભાગીદારની પુત્રીને સહ-ભાગીદારની મિલકતમાં તે જ અધિકારો હશે જે તેણીને પુત્ર હોત તો મળ્યા હોત. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સહ-ભાગીદારની પુત્રી પોતાના અધિકારમાં પુત્રની જેમ જ સહ-ભાગીદાર બની ગઈ છે, જ્યાં સુધી સહ-માલિકની મિલકતમાં અધિકારોની વાત છે. પ્રશ્ન એ છે કે જ્યાં સુધી વર્તમાન દાવાની મિલકતોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી ઉત્તરાધિકાર ક્યારે ખોલવામાં આવ્યો. પહેલેથી જ જોવામાં આવ્યું છે તેમ, વાદીના પિતાનું વર્ષ ૧૯૬૮માં અવસાન થયું હતું અને તેમના મૃત્યુની તારીખે, ઉત્તરાધિકાર સંબંધિત મિલકતો માટે ખુલ્લો મૂકવામાં આવ્યો હતો. હકીકતમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે શીલા દેવી અને અન્યો વિરુદ્ધ લાલચંદ અને અન્ય ૨૦૦૭ (૧) એમ. એલ. જે. ૭૯૭ (એસ. સી.) કેસમાં તાજેતરના ચુકાદામાં ઉપરોક્ત પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો અને નીચે પ્રમાણે કાયદો ઘડ્યો હતો:

"૧૯ આ કાયદો નિર્વિવાદપણે જૂના હિંદુ કાયદા પર પ્રભુત્વ ધરાવશે. આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે સંસદે સંયુક્ત પારિવારિક સંપત્તિના સંબંધમાં પણ મહિલા વારસદારોને અધિકાર પ્રદાન કરવાના દષ્ટિકોણથી હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૫ લાગુ કર્યો હતો. આવી જોગવાઈ ૧૯૮૭માં આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય દ્વારા લાગુ કરવામાં આવી હતી. ૧૯૮૮ માં ઉત્તરાધિકાર શરૂ થયો હોવાથી, દેખીતી રીતે, સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ લાગુ થશે નહીં.

સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કાયદાના ઉપરોક્ત નિવેદનને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાની દલીલ યોગ્ય નથી. વર્ષ ૧૯૬૮માં ઉત્તરાધિકાર શરૂ થયો હોવાથી, ૨૦૦૫નો સુધારો અધિનિયમ ૩૯ વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી. અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા અન્ય કોઈ દલીલ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.

૪૯ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત નિર્ણયમાં, મદ્રાસ હાઈકોર્ટના એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે તે કેસમાં વાદીના પિતાનું વર્ષ ૧૯૬૮માં તેમના મૃત્યુની તારીખે અવસાન થયું હોવાથી, ઉત્તરાધિકાર સંબંધિત મિલકતો માટે ખોલવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય. તેથી, એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે વર્ષ ૧૯૬૮માં ઉત્તરાધિકાર શરૂ થયો હોવાથી, સુધારા અધિનિયમ ૩૯/૨૦૦૫ તે કેસની હકીકતો પર લાગુ થશે નહીં.

૫૦ સત્યપ્રેમા મંજુનાથ ગૌડા (શ્રીમતી) વિરુદ્ધ કંટ્રોલર ઓફ એસ્ટેટ ડ્યુટી, કર્ણાટક [(૧૯૯૭) ૧૦ એસસીસી ૬૮૪] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૧૨ સર્વાઈવર શબ્દ સામાન્ય રીતે બે અથવા વધુ ભાગીદારો અથવા ટ્રસ્ટીઓના સૌથી લાંબા જીવનને લાગુ પડે છે, અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં સૌથી લાંબા ચક્રત અથવા સંયુક્ત ભાડૂતો અને વારસદારોને લાગુ પડે છે, અને અન્ય કોઈ પણ મિલકતમાં સંયુક્ત હિત ધરાવતા લોકો માટે લાગુ પડે છે.

૧૩ અહીં, આપણે મંજુનાથ ગૌડા સાથે સંબંધિત છીએ જેમણે સહ-ભાગીદારો સાથે ભાગલા સમયે મિલકત મેળવી હતી. સર્વાઈવરશિપ એટલે ઉત્તરાધિકાર દ્વારા મિલકતમાં સફળ થવા માટે રસ ધરાવતા અન્ય લોકોના મૃત્યુ પછી બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓમાંથી એકનું જીવન. સહ-ભાગીદાર મિલકતના શેર અન્ય સહ-ભાગીદારોના મૃત્યુ અથવા જન્મ સાથે બદલાય છે. જો કે, સર્વાઈવરશિપના કિસ્સામાં તે સમાન ઘટના નથી. તેમણે ભાગલા સમયે અન્ય કોઈ ભાગીદાર વિના મિલકત મેળવી હતી. તે એક વ્યક્તિગત મિલકત છે અને તેથી, તેમણે તેને જીવિત રહીને પ્રાપ્ત કરી નહોતી, પરંતુ તેમના પિતા અને ભાઈઓ સાથે હિન્દુ સંયુક્ત પરિવારના સહ-ભાગીદાર હોવાના તેમના દરજ્જાને કારણે પ્રાપ્ત કરી હતી.

૧૪ આ સંજોગોમાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે તે વિભાજન દ્વારા છે, બચાવ દ્વારા નહીં, કલમ ૮ ની પેટા કલમ (૧) ની કલમ (ડી) આકર્ષિત થતી નથી, તે સાચું નથી. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે વિદ્વાન વડીલે **નાગેન્દ્ર પ્રસાદ વિરુદ્ધ કેમ્પનાંજમ્મા-૧** કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેને હાઈકોર્ટ દ્વારા વિવાદિત ચુકાદામાં પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતે તેમાં સમજાવ્યું છે કે કલમ ૮ (૧) (ડી) નો ઉદ્દેશ તેની કલમ (એ) થી (સી) માં ઉદ્દેખિત તમામ મહિલાઓને સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતમાં હિસ્સાનો દાવો કરવાનો અધિકાર આપવાનો છે. માત્ર કારણ કે કલમ (એ) થી (સી) હેઠળ સહ-પક્ષકારોમાંના એક દ્વારા

વિભાજન એ મિલકતમાં હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર પરિવારના સભ્યોના વર્ગ માટે એક શરત છે, તે એવા કેસને લાગુ પડતું નથી જ્યાં કલમ ૮ (૧) (ડી) હેઠળ હકદાર પરિવારના સભ્યોનો વર્ગ સંપૂર્ણપણે અલગ પાયા પર ઊભો છે અને તેથી, વિભાજન એ કાયદાની કલમ ૮ (૧) (એ) માં ગણાયેલા પરિવારના સભ્યોના વર્ગ દ્વારા હિસ્સાનો દાવો કરવા માટે પૂર્વવર્તી શરત નથી. પરંતુ તે સિદ્ધાંત આ કેસમાં હકીકતો સાથે કોઈ સંબંધ ધરાવતો નથી કારણ કે જે મિલકત રાખવામાં આવી હતી તે જીવિત વ્યક્તિ દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ ન હતી.

૫૧ અનાર દેવી અને અન્યો વિરુદ્ધ પરમેશ્વરી દેવી અને અન્યો [૨૦૦૬ એઆઈઆર એસસીડબ્લ્યુ ૫૦૬૩] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૧૧ આમ અમે માનીએ છીએ કે કાયદાની કલમ ૬ અનુસાર જ્યારે કોઈ સહ-ભાગીદાર કાયદાની અનુસૂચિની પ્રથમ શ્રેણીમાં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ સ્ત્રી સંબંધી અથવા તે વર્ગમાં નિર્દિષ્ટ પુરુષ સંબંધીને છોડીને મૃત્યુ પામે છે, જે આવી સ્ત્રી સંબંધી દ્વારા દાવો કરે છે, ત્યારે મિતાક્ષર સહ-સહભાગી મિલકતમાં તેનો અવિભાજિત હિત હયાત સહ-ભાગીદાર પર, જીવિતતા દ્વારા નહીં, પરંતુ તેના વારસદારો પર નિર્વસીયત ઉત્તરાધિકાર દ્વારા હસ્તાંતરિત થશે. કાયદાની કલમ ૬નું સ્પષ્ટીકરણ ૧ એવી વ્યવસ્થા પૂરી પાડે છે કે જેના હેઠળ મૃતક સહ-

ભાગીદારનું અવિભાજિત હિત નક્કી કરી શકાય છે અને એટલે કે, હિન્દુ મિતાક્ષર સહ-ભાગીદારનું હિત એ મિલકતનો હિસ્સો માનવામાં આવશે જે તેને ફાળવવામાં આવ્યો હોત, જે મિલકતની વહેંચણી તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ થઈ હોત, પછી ભલે તે વિભાજનનો દાવો કરવા માટે હકદાર હોય કે નહીં.તેનો અર્થ એ છે કે મૃત સહ-ભાગીદારના અવિભાજિત હિતને શોધવાના હેતુઓ માટે, તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ એક કાલ્પનિક વિભાજન ધારણ કરવું પડશે અને તે ઉત્તરાધિકાર દ્વારા તેના વારસદારોને સોંપવામાં આવશે, જેમાં દેખીતી રીતે હયાત સહ-ભાગીદારનો સમાવેશ થશે, જે ઉત્તરાધિકાર દ્વારા તેના પર મૃતકના અવિભાજિત હિતના હસ્તાંતરણ ઉપરાંત, સહ-સહભાગી સંપત્તિમાં તેના અવિભાજિત હિતનો દાવો કરવા માટે પણ હકદાર હશે, જે તેને કાલ્પનિક વિભાજનમાં મળી શક્યું હોત.

૧૨ આ કિસ્સામાં, નાગરમલ અને તેના દત્તક પુત્ર નેમી ચંદ વચ્ચે દાવાની મિલકતોનું કાલ્પનિક વિભાજન નાગરમલના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ ધારવું પડશે અને તેથી દાવાની મિલકતમાં નાગરમલનું અવિભાજિત હિત, જે અડધું હતું, તેના મૃત્યુ પછી તેના ત્રણ બાળકો, એટલે કે દત્તક પુત્ર નેમી ચંદ અને બે પુત્રીઓ, જે સમાન પ્રમાણમાં વાદી છે, તેના પર વહેંચવામાં આવ્યું હતું.દત્તક પુત્ર નેમી ચંદને દત્તક લેવાની તારીખે મેળવેલી સંપૂર્ણ સંપત્તિનો અડધો ભાગ અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ ઉત્તરાધિકાર દ્વારા તેને સોંપવામાં આવેલી બાકીની સંપત્તિનો ત્રીજો ભાગ મળશે.આ સ્થિતિ હોવાથી, બે વાદીઓમાંથી દરેક દાવાની મિલકતમાં એક તૃતીયાંશ હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર

ન હતા, પરંતુ એક છઠ્ઠો અને બાકીની મિલકત દત્તક પુત્ર નેમી ચંદને જશે.

૧૩ નિર્વિવાદપણે, નગરમલના હાથમાં મુકદ્દમાની મિલકતો પૂર્વજોની હતી જેમાં તેમના પુત્ર નેમી ચંદને દત્તક લીધા પછી નગરમલ જેટલું વ્યાજ મળ્યું હતું અને દત્તક લેવાની તારીખથી, પિતા અને દત્તક પુત્ર વચ્ચે સહ-પક્ષની રચના કરવામાં આવી હતી. નગરમલના મૃત્યુ પછી, મિલકત પૂર્વજોની હતી; તેમાં નગરમલનું અડધું અવિભાજિત હિત નેમી ચંદ સહિત તેના ત્રણ વારસદારો પર ઉત્તરાધિકારના શાસન દ્વારા વહેંચવામાં આવ્યું હતું. આ પદ હોવાથી દરેક દીકરીઓ દાવાની મિલકતમાં છઠ્ઠો હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર હશે અને બાકીનો હિસ્સો મૃત્યુ પામ્યા પછી નેમી ચંદના વારસદારોને આપવામાં આવશે.

પર સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે દાવાની મિલકતોનું કાલ્પનિક વિભાજન મૃત્યુ પહેલાં ધારણ કરવું પડશે, અને તે મુજબ, પુત્રો અને પુત્રીઓને શેર ફાળવવામાં આવશે.

૫૩ અંગમ્મલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સી. સેલામુથુ અને અન્ય [(૨૦૦૭) ૪ ટી. એલ. એન. જે. ૫૩૫] ના કેસમાં મદ્રાસ ઉચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૧૪.આ કેસની હકીકતો પર, ચેન્નિમલાઈ ગૌન્ડરનું મૃત્યુ ૨૩/૬/૨૦૦૪ પર થયું હતું, જે તારીખે કાલ્પનિક વિભાજન થયું હતું જે ૨૦/૧૨/૨૦૦૪ પહેલાં છે, જે સુધારા પછી હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈ હેઠળ વિચારણા કરવામાં આવે છે.દલીલો પર, તે સ્પષ્ટ છે કે અંતિમ હુકમનામું ૧૧/૮/૧૯૮૯ પર વહેલી તકે પસાર કરવામાં આવ્યું છે.એ સાચું છે કે, વાદીઓએ અનુક્રમે ૧૯૬૫ અને ૧૯૭૦માં લગ્ન કર્યા છે.આ સંજોગોમાં, કાયદા અનુસાર, જેના પર વાદીઓ આધાર રાખે છે, વાદીઓ મોટા હિસ્સા માટે હકદાર નથી કારણ કે સુધારો કાયદો સંભવિત છે અને વાદીઓને હિસ્સાની વહેંચણી વધારવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.જ્યારે તે આવું હોય, ત્યારે સુધારાને નકારી કાઢવો જરૂરી છે.આવા સંજોગોમાં, જોથી વિરુદ્ધ કુમારવેલ (૨૦૦૭ (૩) એમ. એલ. જે. ૬૪) માં આ અદાલતના ચુકાદા પર અરજદારો માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા મૂકવામાં આવેલી નિર્ભરતા કે આદેશ VI, નિયમ ૧૭ હેઠળ સુધારો સુનાવણી શરૂ થયા પછી પણ કોઈપણ સમયે અમલમાં મૂકી શકાય છે, તેની કોઈ અરજી નથી.

૧૫ પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, સુપ્રીમ કોર્ટે શીલા દેવી વિરુદ્ધ લાલ ચંદ [(૨૦૦૭) ૧ એમએલજે ૭૯૭ (એસસી)] માં ચુકાદો આપ્યો છે, જો હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ પહેલાં ઉત્તરાધિકાર ખોલવામાં આવ્યો હોય, તો સુધારા અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી.તે ઉપરોક્ત ચુકાદામાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ગુણોત્તરના નિર્ણય પર આધારિત છે, વિદ્વત ટ્રાયલ જજે આ આધાર પર સુધારા માટેની અરજીને નકારી કાઢી છે કે ચેન્નિમલાઈ ગૌન્ડરનું મૃત્યુ ૨૩/૬/૨૦૦૪ પર થયું હતું.પરંતુ ઉપરોક્ત ચુકાદાનું કાળજીપૂર્વક વાંચન દર્શાવે છે કે તે કિસ્સામાં ઉચ્ચ અદાલતે એ નક્કી કરવું જરૂરી હતું કે શું કાયદાની કલમ ૮ ની જોગવાઈઓ ઉપરોક્ત કેસની હકીકતો પર લાગુ થશે કે ૧૯૫૬ અધિનિયમના અમલીકરણ પહેલાના કાયદાને લાગુ થશે.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે પ્રાર્થનાની પ્રકૃતિને હિંદુ સહસંબંધ તરીકે ગણવી જોઈએ અને જેમ કે કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં લાગુ થતો કાયદો પક્ષકારોના અધિકારોનું સંચાલન કરશે અને કાયદાની જોગવાઈઓ નહીં. તે સંજોગોમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે જો સુધારા

અધિનિયમ અસ્તિત્વમાં આવે તે પહેલાં ઉત્તરાધિકાર ખોલવામાં આવે, તો સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ લાગુ થશે નહીં. સુપ્રીમ કોર્ટે આગળ કહ્યું કે:

"૧૯ આ કાયદો નિર્વિવાદપણે જૂના હિંદુ કાયદા પર પ્રભુત્વ ધરાવશે. આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે સંસદે સંયુક્ત પારિવારિક સંપત્તિના સંબંધમાં પણ મહિલા વારસદારોને અધિકાર પ્રદાન કરવાના દષ્ટિકોણથી હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૫ લાગુ કર્યો હતો. આવી જોગવાઈ આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય દ્વારા ૧૯૮૭માં લાગુ કરવામાં આવી હતી. ૧૯૮૯ માં ઉત્તરાધિકાર શરૂ થયો હોવાથી, દેખીતી રીતે, સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ લાગુ થશે નહીં. કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા કલમ (૧) વારસદારો માત્ર પુરુષ વંશજો હોય તેવી સ્થિતિમાં સહ-ભાગીદારના મૃત્યુ પરના ઉત્તરાધિકારને લગતા કાયદાને સંચાલિત કરે છે. પરંતુ, કાયદાની કલમ ૬ ની પેટા કલમ (૧) સાથે જોડાયેલી જોગવાઈ એક અપવાદ બનાવે છે. આમ, લાલચંદ જેવા બાબૂલાલના પ્રથમ પુત્ર સહ-ભાગીદાર હતા. કલમ ૬ સામાન્ય નિયમો માટે અપવાદ છે. તેથી, વાદીઓ/પ્રતિવાદીઓ તરફથી એ બતાવવું ફરજિયાત હતું કે લાલચંદ ઉપરાંત, સોહન લાલ પણ તેનો લાભ મેળવશે. જ્યાં સુધી બીજા પુત્ર સોહન લાલની વાત છે, તે બતાવવા માટે કોઈ પુરાવા રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા નથી કે તેમનો જન્મ હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ લાગુ થયા પહેલા થયો હતો.

૧૬ કોઈપણ સંજોગોમાં, સુધારેલી જોગવાઈ હેઠળ, ખાસ કરીને કાયદાની કલમ ૬૯૧ અને ૬ (૫) ની જોગવાઈઓ હેઠળ, ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં અસરગ્રસ્ત કોઈપણ ભાગલા સાચવવામાં આવ્યા છે અને કેસની હકીકતો પર, જેમ કે લેખિત નિવેદનમાં વર્ણવવામાં આવ્યું છે કે ભાગલા દાવામાં ૧૧/૮/૧૯૯૯ પર જ અંતિમ હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું છે અને સમાધાનના મેમોના આધારે દાખલ કરવામાં આવ્યું છે જેમાં ચેન્નિમલાઈ ગૌન્ડર, જે સહ-ભાગીદાર હતા, આખરે ૨૩/૬/૨૦૦૪ પર મૃત્યુ પામ્યા હતા. સમજૂતી મુજબ પણ, તેમના મૃત્યુની તારીખથી કાલ્પનિક વિભાજન અમલમાં આવ્યું છે, જેમ કે, ૨૩/૬/૨૦૦૪ જે સમય પહેલાં વિભાજન અંતિમ હુકમનામા દ્વારા પહેલેથી જ લાગુ કરવામાં આવ્યું છે અને તેથી, વિદ્વત ટ્રાયલ જજ દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, અરજદારોની દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી કે કાયદાના આગમન દ્વારા, જેમ કે, સુધારા દ્વારા, શેરનું વિભાજન વધે છે. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, માન્ય

ટ્રાયલ જજના આદેશમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા અથવા અનિયમિતતા નથી અને પુનરાવર્તન નિષ્ફળ જાય છે અને તેને બરતરફ કરવામાં આવે છે.કોઈ ખર્ચ નહીં.જોડાયેલી વિવિધ અરજી બંધ કરવામાં આવી છે.

૫૪ ઉપરોક્ત કેસમાં, વાદીના પિતાનું ૨૩મી જૂન ૨૦૦૪ના રોજ અવસાન થયું હતું, અને તેથી, મદ્રાસ હાઈકોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ૨૦મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૪ પહેલાં એક કાલ્પનિક વિભાજન થયું હતું.અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે વાદીઓ મોટા હિસ્સા માટે હકદાર નથી કારણ કે સુધારો અધિનિયમ સંભવિત છે અને વાદીઓને શેરની વહેંચણી વધારવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.

૫૫ મદ્રાસ ઉચ્ચ અદાલતે ન્યાયલ વિરુદ્ધ પોંગિયાનાન અને અન્યોના કેસમાં [(૨૦૦૭) ૪ ટી. એલ. એન. જે. ૨૩૭], તમિલનાડુ સુધારા અધિનિયમ, ૧૯૮૯ની વિચારણા કરતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું;

“૧૧ કાયદો નક્કી કરવામાં આવ્યો છે કે જો સુધારો કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં વિભાજન કરવામાં આવ્યું હોત, તો પુત્રી અપરિણીત હોવા છતાં, પારિવારિક સંપત્તિમાં હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર નથી.એવું જોવામાં આવે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત અને આ અદાલતની ખંડપીઠે નક્કી કરેલા કેસોમાં, સહ-ભાગીદારની પુત્રી પોતાના અધિકારમાં સહ-ભાગીદાર બની હતી, કારણ કે સહ-ભાગીદાર સુધારા અધિનિયમના અમલમાં આવવાની તારીખે જીવતો હતો અને તે સંજોગોમાં, જ્યારે ભાગલા પડ્યા ન હતા, ત્યારે એવું માનવામાં આવે છે કે અપરિણીત પુત્રી પુત્રની જેમ જ સહ-ભાગીદાર બનશે.વર્તમાન કેસમાં, પલાની

ગૌન્ડરનું મૃત્યુ તમિલનાડુ સુધારા અધિનિયમ ૧/૧૯૯૦, એટલે કે ૨૫/૩/૧૯૮૯ અમલમાં આવે તે પહેલાં ૨૭/૩/૧૯૭૫ પર થયું હતું અને તેથી વાદી, જેમ કે તેની અપરિણીત પુત્રી, સુધારા અધિનિયમ અમલમાં આવવાની તારીખે પુત્રની જેમ જ સહ-ભાગીદાર હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો કે વાદી તમિલનાડુ સુધારા અધિનિયમ ૧/૧૯૯૦ માં આપવામાં આવેલા લાભ માટે હકદાર નથી, તે સાચો અને યોગ્ય છે.તેથી, વાદી વિનંતી મુજબ ભાગલા માટેના હુકમનામા માટે હકદાર નથી.મુદ્દાઓનો જવાબ અપીલકર્તા સામે આપવામાં આવે છે.

૫૬ ટી. એસ. રાજમ વિરુદ્ધ કંટ્રોલર ઓફ એસ્ટેટ ડ્યુટી, મદ્રાસ [૧૯૬૮ આઈ.ટી.આર. ૩૪૨, વોલ્યુમ ૬૯] ના કેસમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“”સ્વભાવ” શબ્દને કાયદામાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો નથી પરંતુ શબ્દના લોકપ્રિય અર્થને બંધનમાં મૂકવા માટે કાયદામાં કોઈ સકારાત્મક સંકેત નથી.તેનો વ્યાપક અર્થ છે અને તેનો ઉપયોગ ફક્ત કોઈપણ ટ્રાન્સફર ઇન્ટર વિવોસના અભિવ્યક્ત તરીકે અથવા કાયદાના સંચાલન દ્વારા થાય છે.સમાધાન એ કાયદાને જાણીતા સ્વભાવની પ્રજાતિનું દષ્ટાંતરૂપ છે પરંતુ તે તેનું સમીકરણ ન હોઈ શકે અને ચોક્કસપણે સંપૂર્ણ નથી.જોકે સ્વભાવમાં સમાધાનનો સમાવેશ થાય છે, સમાધાન એ નિકાલ કરવાનો એકમાત્ર રસ્તો નથી.એસ્ટેટ ડ્યુટી એક્ટ, ૧૯૫૩ ની કલમ ૨૭ માં ”સ્વભાવ” અભિવ્યક્તિમાં વેચાણને સમજવામાં આવે છે.

૫૭ મદ્રાસ રિક્ષાઈનરીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ચીફ કંટ્રોલિંગ રેવન્યુ ઓથોરિટી,
બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ, મદ્રાસ [એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ (એસ.સી.) ૫૦૦] ના કેસમાં
સુપ્રીમ કોર્ટે સ્ટેમ્પ એક્ટ, ૧૮૯૯ પર વિચારણા કરતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન
કર્યું હતું:

“સ્ટ્રાઉડ્સ જ્યુડિશિયલ ડિક્શનરીમાં “સ્વભાવ” શબ્દની વ્યાખ્યા “પક્ષકારોના
કાયદા દ્વારા અથવા કાયદાના કાયદા દ્વારા મિલકત પસાર થઈ શકે તેવી રીતને
સમજવાનો હેતુ” અને “મિલકતની ટ્રાન્સફર અને ચાર્જનો સમાવેશ કરે છે” તરીકે
કરવામાં આવી છે.કારણ કે બાંધધરી કરારની આવી કોઈ અસર નહોતી.તે
“સમાધાન” પણ નહોતું.તેથી તે દસ્તાવેજ વેચાણ, ગીરો અથવા સમાધાનનું
સાધન ન હતું અને તે કાયદાની પેટા કલમ (૧) કલમ ૪ ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતું
ન હતું.

૫૮ ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત નિર્ણયોનો ગુણોત્તર રાજ્ય વતી હાજર રહેલા
વિદ્વાન એ. જી. પી. ની દલીલને મજબૂત કરે છે કે સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની
કલમ ૬ (૧) મુજબ, પેટા કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ ૨૦મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૪
પહેલાં થયેલા સ્વભાવને અસર કરશે નહીં અથવા અમાન્ય બનાવશે નહીં અને તે
કિસ્સામાં, સ્વભાવ ૪ ઓક્ટોબર ૧૯૮૦ના રોજ થયો હતો જ્યારે હરિશચંદ્રસિંહનું
અવસાન થયું હતું.

૫૯ બદ્રીનારાયણ શંકર ભંડારી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટની પૂર્ણ ખંડપીઠે, હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ અને વિવિધ કેસ કાયદાની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કર્યા પછી, પેરા ૭૬માં નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“અમારા દ્વારા અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ, ૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૫ પહેલાં મૃત્યુ પામેલા સહ-ભાગીદારનો કેસ કાયદાની પૂર્વ-સુધારેલી કલમ ૬ (૧) દ્વારા સંચાલિત થશે. ૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૫ના રોજ અથવા તે પછી સહ-ભાગીદારના મૃત્યુના કિસ્સામાં જ કાયદાની સુધારેલી કલમ ૬ (૩) લાગુ થશે.”

૬૦ સમગ્ર વિવાદ, આખરે, પ્રકાશ અને અન્યો વિરુદ્ધ કુલાવતી અને અન્યોના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો [(૨૦૧૬) ૨ એસસીસી ૩૬]. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અનેક બાબતોમાં મુખ્ય મુદ્દો એ હતો કે શું હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની પૂર્વલક્ષી અસર પડશે. કર્ણાટક ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં ભૂતકાળની અરજીને સમર્થન આપ્યું હતું, જેના દ્વારા અપીલકર્તાઓ વ્યથિત થયા હતા. સુપ્રીમ કોર્ટે સિવિલ અપીલ નંબર ૭૨૧૭/૨૦૧૩ ની હકીકતો પેરા ૩, ૪, ૫, ૬ અને ૭ માં નોંધી છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૩ ફક્ત ઉપરોક્ત કાનૂની પ્રશ્ન નક્કી કરવાના હેતુ માટે, અમે સિવિલ અપીલ નંબર ૭૨૧૭/૨૦૧૩ માં સંક્ષિપ્ત તથ્યોનો સંદર્ભ લઈએ છીએ.પ્રતિવાદી ફરિયાદી કુલાવતીએ બેલગામના એડિશનલ સિવિલ જજ (સિનિયર ડિવિઝન) સમક્ષ અનુસૂચિ 'એ' થી 'જી' માં મુકદ્દમાની મિલકતોમાં અનુસૂચિ 'એ' માં ઉદ્દેખિત સીટીએસ નંબર ૩૨૪૧ ધરાવતી મિલકત સિવાયના ભાગલા અને અલગ કબજા માટે ઓ.એસ. નંબર ૧૨/૧૯૯૨ હોવાનો દાવો દાખલ કર્યો હતો, જેમાં માંગવામાં આવેલો હિસ્સો ૧/૨૮ મો હતો.

૪ વાદીના કેસ અનુસાર, દાવાની મિલકતો તેના સ્વર્ગસ્થ પિતા યશવંત ચંદ્રકાંત ઉપાધ્યાય દ્વારા તેમના દત્તક માતા શ્રીમતી પાસેથી વારસામાં હસ્તગત કરવામાં આવી હતી. સુનંદા બાઈ. ૧૮મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૮ના રોજ તેમના પિતાના મૃત્યુ પછી, તેમણે દાવો કર્યા મુજબ મિલકતનો હિસ્સો હસ્તગત કર્યો હતો.

૫ મુકદ્દમો મુખ્યત્વે એવી દલીલ સાથે લડવામાં આવ્યો હતો કે વાદી માત્ર તેના મૃત પિતાની સ્વ-હસ્તગત મિલકતમાં હિસ્સો દાવો કરી શકે છે, સમગ્ર મિલકતમાં નહીં.દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન, વાદીએ દાવામાં સુધારો કર્યો જેથી ૨૦૦૫ ના સુધારેલા અધિનિયમ ૩૯ મુજબ શેરનો દાવો કરી શકાય.ટ્રાયલ કોર્ટે આંશિક રીતે તેના પિતાના મૃત્યુ પર કાલ્પનિક વિભાજનના આધારે અમુક મિલકતોમાં ૧૮ મો શેરની હદ સુધી દાવો કર્યો હતો અને મિલકતની કેટલીક વસ્તુઓમાં કોઈ હિસ્સો આપવામાં આવ્યો ન હતો, જ્યારે ટ્રાયલ

કોર્ટના ચુકાદામાં વિગતવાર ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ કેટલીક અન્ય મિલકતોમાં ૧/૭મો હિસ્સો આપવામાં આવ્યો હતો.

૬ પ્રતિવાદી વાદીએ આ ફરિયાદ સાથે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ પ્રથમ અપીલને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું કે વાદી સુધારા અધિનિયમ ૩૯/૨૦૦૫ હેઠળ સહ-ભાગીદાર બની હતી અને મિલકતની કેટલીક ચીજોમાં વ્યક્તિગત દાવાઓના આધારે દલીલો સિવાય, તેના ભાઈઓની સમાન સહ-આંશિક મિલકતનો વારસો મેળવવાનો હકદાર હતો.

૭ પ્રતિવાદીઓ અપીલકર્તાઓનું વલણ એ હતું કે વાદી સંયુક્ત પરિવારના સભ્યોની સ્વ-હસ્તગત મિલકતમાં કોઈ પણ હિસ્સાનો દાવો કરી શકતો નથી અને વાદીના દાવાને માત્ર હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની કલમ ૬ હેઠળ જ વ્યવહાર કરવો પડે છે કારણ કે તે અધિનિયમ દ્વારા સુધારા પહેલાં હતો. પ્રતિવાદીઓએ એમ. પૃથ્વીરાજ વિરુદ્ધ નીલમ્મા એન [આઈએલઆર ૨૦૦૯ કેએઆર ૩૬૧૨] માં હાઈકોર્ટના ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જો વાદીના પિતાનું અધિનિયમ ૩૯/૨૦૦૫ ની શરૂઆત પહેલાં અવસાન થયું હોય, તો સુધારેલી જોગવાઈ લાગુ થઈ શકશે નહીં. તે માત્ર ઉત્તરાધિકારની શરૂઆતની તારીખે લાગુ પડતો કાયદો હતો જે લાગુ થવાનો હતો.”

સર્વોચ્ચ અદાલતે હરીફની રજૂઆતો પર યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી અને હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, જે તે ૨૦૦૫ના સુધારા અધિનિયમ પહેલા હતી અને તેમાં સુધારા કર્યા પછી, આખરે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે સુધારા અધિનિયમ સંભવિત રીતે કાર્ય કરશે.હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

“૧૭ સુધારાના લખાણમાં જ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે ‘સહ-ભાગીદારની પુત્રી’ ને ‘હિંદુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની શરૂઆત પર અને ત્યારથી’ અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે.કલમ ૬ (૩) તેની લાગુ પડવા માટે સુધારા પછી મૃત્યુની વાત કરે છે.કાયદાની સાદી ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને, સુધારાના લખાણ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા અર્થઘટન કરતાં અલગ અર્થઘટન માટે કોઈ અવકાશ નથી.મૂળ જોગવાઈનો સુધારો હંમેશાં સંભવિત હોય છે સિવાય કે તે સ્પષ્ટ રીતે અથવા જરૂરી ઇરાદાથી પૂર્વલક્ષી હોય [શ્યામા સુંદર વિરુદ્ધ રામ કુમાર, (૨૦૦૧) ૮ એસસીસી ૨૪].વર્તમાન કિસ્સામાં, સુધારેલી જોગવાઈને પૂર્વલક્ષી અસર આપવા માટે ન તો કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ છે અને ન તો તે અસર માટે જરૂરી ઇરાદો છે.વિભાજનની નોંધણીની જરૂરિયાત કાયદાના અમલીકરણ દ્વારા આવા વિભાજનની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, બિન-સુધારેલી જોગવાઈ મુજબ ઉત્તરાધિકાર ખોલવા પર વૈધાનિક કાલ્પનિક વિભાજનને લાગુ થઈ શકતી નથી.સુધારાના ઉદ્દેશ અને અસરને થોડા સમય પછી ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.આ તારણ પર હાઈકોર્ટનો મત ટકી શકતો નથી.

૧૮ આ સુધારાને સામાજિક કાયદાનો એક ભાગ તરીકે પૂર્વલક્ષી તરીકે જોવો જોઈએ તેવી પ્રતિવાદીઓની દલીલ સ્વીકારી શકાતી નથી.સામાજિક કાયદાને પણ ભૂતકાળની અસર આપી શકાતી નથી સિવાય કે તે વિધાનસભા દ્વારા પ્રદાન

કરવામાં આવે અથવા તેનો હેતુ હોય.વર્તમાન કિસ્સામાં, વિધાનસભાએ સ્પષ્ટ રીતે સુધારાને તેની શરૂઆત પર અને ત્યારથી લાગુ કર્યો છે અને માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યારે સંબંધિત સહ-ભાગીદારનું મૃત્યુ સુધારા પછી થાય.આમ, કાયદાની સ્પષ્ટ ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને અન્ય કોઈ અર્થઘટન શક્ય નથી.૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં સ્વભાવ અથવા અલગતા અથવા વિભાજનને અસરગ્રસ્ત ન રાખવાની જોગવાઈ પણ એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી શકે નહીં કે અધિનિયમની શરૂઆત પહેલાં પુત્રી સહ-ભાગીદાર હોઈ શકે છે. પરંતુકનો માત્ર અર્થ એ છે કે જે વ્યવહારો તેનાથી આવરી લેવામાં આવતા નથી તે સહ-પક્ષીય સંપત્તિની હદને અસર કરશે નહીં જે મુખ્ય જોગવાઈ લાગુ થાય ત્યારે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે.તેવી જ રીતે, સ્પષ્ટીકરણને ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પછી અસરગ્રસ્ત વિભાજનના વ્યવહાર સુધી મર્યાદિત રાખીને કલમ ૬ (૫) ની મૂળ જોગવાઈ સાથે સુમેળપૂર્વક વાંચવું પડશે.કાલ્પનિક વિભાજન, તેની પ્રકૃતિ દ્વારા, કાં તો પરંતુક હેઠળ અથવા પેટા કલમ ૫ હેઠળ અથવા સમજૂતી હેઠળ આવરી લેવામાં આવતું નથી.

૧૯ જોગવાઈનું અર્થઘટન લખાણ અને સંદર્ભ પર આધારિત છે [આરબીઆઈ વિરુદ્ધ પીયરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની લિમિટેડ (૧૯૮૭) ૧ એસસીસી ૪૨૪].સામાન્ય નિયમ એ છે કે કાયદાના શબ્દોને સામાન્ય અર્થમાં વાંચવું.અસ્પષ્ટતાના કિસ્સામાં, તર્કસંગત અર્થ કેહર સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય (૧૯૮૮) ૩ એસસીસી ૬૦૯ આપવો પડશે.દેખીતા સંઘર્ષના કિસ્સામાં, વિધાનસભાના ઉદ્દેશ અને ઇરાદાને આગળ વધારવા માટે સુમેળભર્યો અર્થ આપવો પડશે [જિલ્લા ખાણકામ અધિકારી વિરુદ્ધ ટિસ્કો, (૨૦૦૧) ૭ એસસીસી ૩૫૮].

૨૦ એવા ઘણા પ્રસંગો આવ્યા છે જ્યારે અર્થઘટન માટે પરંતુક અથવા સમજૂતી સામે આવી છે.લખાણ, સંદર્ભ અને હેતુના આધારે અર્થઘટનના વિવિધ નિયમો લાગુ કરવામાં આવ્યા છે [એસ. સુંદરમ પિલ્લઈ વિરુદ્ધ વી. આર. પટ્ટાબિરામન, (૧૯૮૫) ૧ એસ. સી. સી. ૫૯૧].

૨૧ સામાન્ય નિયમ એ છે કે એક પરંતુક અધિનિયમમાંથી કંઈક સિવાય કે જે અન્યથા અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્રમાં હશે પરંતુ જો લખાણ, સંદર્ભ અથવા હેતુની જરૂર હોય તો તે અલગ નિયમ લાગુ થઈ શકે છે.તેવી જ રીતે, સમજૂતી એ વિભાગના શબ્દોના અર્થને સમજાવવા માટે છે પરંતુ જો ભાષા અથવા હેતુની જરૂર હોય, તો સમજૂતીને આ રીતે અર્થઘટન કરી શકાય છે.કાયદાના અર્થઘટનના નિયમો ઉપયોગી સેવકો છે પરંતુ મુશ્કેલ માલિકો છે [કેશવજી રવજી એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી. (૧૯૯૦) ૨ એસ. સી. સી. ૨૧૧].

અર્થઘટનનો ઉદ્દેશ વિધાનસભાના હેતુને શોધવાનો છે.

૨૨ આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, આપણે જોઈએ છીએ કે કલમ ૬ની કલમ ૬ (૧) અને પેટા કલમ (૫) ની જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે તેમાં ઉદ્દેશિત વ્યવહારોને બાકાત રાખવાનો ઇરાદો ધરાવે છે, જે ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં થયા હોઈ શકે છે, જે તારીખે બિલ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.સ્પષ્ટીકરણ પાર્ટીશનોને ફરીથી ખોલવાની મંજૂરી આપી શકતું નથી જે જ્યારે લાગુ કરવામાં આવ્યા ત્યારે માન્ય હતા.૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં વ્યવહારોને અંતિમ સ્વરૂપ આપવાનો ઉદ્દેશ મુખ્ય જોગવાઈને કોઈપણ રીતે પૂર્વલક્ષી બનાવવાનો નથી.તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે નકલી વ્યવહારો દ્વારા બિલની રજૂઆત સમયે ઉપલબ્ધ મિલકતને છીનવી લેવામાં આવતી નથી અને જ્યારે પણ કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલ અધિકાર ઉપલબ્ધ થાય છે અને તેનો અમલ કરવામાં આવે છે ત્યારે તે ઉપલબ્ધ રહે છે.કલમ ૬ (૧) અને (૩) માં સુધારાની મુખ્ય જોગવાઈને કોઈ પણ રીતે અસર કરવાનો ઇરાદો નથી પરંતુ તેને આ રીતે મજબૂત કરવામાં આવી છે.અપીલકર્તાઓ દ્વારા આવા વ્યવહારોને સંચાલિત કરતા સ્થાયી સિદ્ધાંતો ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાના સમયગાળા માટે નાબૂદ કરવાનો ઇરાદો નથી.કોઈ પણ કિસ્સામાં ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પછી પણ વૈધાનિક કાલ્પનિક વિભાજનને સ્પષ્ટીકરણ અથવા પ્રવર્તમાન પરંતુક દ્વારા આવરી લેવામાં આવી શક્યું ન હતું.

૨૩ તદનુસાર, અમે માનીએ છીએ કે સુધારા હેઠળના અધિકારો ૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૫ ના રોજ જીવંત ભાગીદારોની જીવંત દીકરીઓને લાગુ પડે છે, પછી ભલે આવી દીકરીઓનો જન્મ ક્યારે થાય. ઉપરોક્ત તારીખ પહેલાં લાગુ કાયદા અનુસાર ૨૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૪ પહેલાં થયેલા પાર્ટીશનો સહિત સ્વભાવ અથવા વિમુખતા અપ્રભાવિત રહેશે. ત્યારબાદ થયેલા વિભાજનના કોઈપણ વ્યવહારને સમજૂતી દ્વારા નિયંત્રિત કરવામાં આવશે.

૨૪ ઉપરોક્ત અર્થઘટન પર, સિવિલ અપીલ નંબર ૭૨૧૭/૨૦૧૩ ને મંજૂરી છે. હાઈકોર્ટના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે. આ મામલાને કાયદા અનુસાર નવા નિર્ણય માટે હાઈકોર્ટમાં મોકલવામાં આવ્યો છે. અન્ય તમામ બાબતો ૨૪મી નવેમ્બર, ૨૦૧૫ના રોજ વિચારણા માટે અલગથી સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ થઈ શકે છે.”

૬૧ તે વિવાદમાં નથી કે પક્ષો હિંદુઓ છે અને ગુજરાતના રહેવાસીઓ છે અને મિતાક્ષરા શાળા દ્વારા સંચાલિત છે. હિંદુ કાયદા હેઠળ, સહ-પક્ષ અને એચ. યુ. એફ. બે અલગ-અલગ સંસ્થાઓને સૂચિત કરે છે અને તે એકબીજાના સમાનાર્થી નથી. હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબ અથવા સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારમાં તમામ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે જે એક જ મૂળ પુરુષ પૂર્વજના વંશજો છે અને તેમાં તેમની પત્નીઓ અને પરિણીત પુત્રીઓનો સમાવેશ થાય છે. એક પુત્રી તેના પતિના પરિવારના સભ્ય બને ત્યારે લગ્ન પર તેના પિતાના પરિવારના સભ્ય બનવાનું બંધ કરી દે છે. તે અર્થમાં, એક પરિણીત પુત્રી તેના પિતાના હિન્દુ અવિભાજિત

પરિવારના સભ્ય નથી.હિંદુ અવિભાજિત પરિવાર એ એક વ્યાપક અર્થ છે જેમાં પુરુષો તેમજ સ્ત્રીઓનો સમાવેશ થાય છે.તે માત્ર પરિવારના બંધારણ સાથે જોડાણ ધરાવે છે અને પોતે તેને મિલકતની માલિકી અથવા મિલકતમાં અધિકારો સાથે સંબંધિત નથી.આની સામે, હિંદુ સહ-પક્ષ સંયુક્ત પરિવાર કરતાં ઘણી સાંકડી સંસ્થા છે.સામાન્ય રીતે કહીએ તો તેમાં ફક્ત તે જ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે જેઓ જન્મથી સંયુક્ત અથવા સહ-પક્ષીય મિલકતમાં રસ મેળવે છે.આ વ્યક્તિઓ હાલમાં સંયુક્ત સંપત્તિના ધારકના પુત્રો, પૌત્રો અને મહાન પૌત્રો છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કો-પાર્ટીનેરીમાં ત્રણ પેઢીઓના પુરુષ સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે, જે હાલમાં અખંડ પુરુષ વંશમાં મિલકત ધારકની બાજુમાં હોય છે.સ્ત્રી વંશજ દ્વારા પુરુષ વંશજ મિતાક્ષર સ્કૂલ ઓફ હિન્દુ લૉ હેઠળ સહ-સભ્ય નથી. [જુઓ:ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ રામગૌરી હરકિશંદાસ, (૧૯૯૭) ૨ જી. એલ. આર ૯૨૯]

૬૨ આ સંબંધમાં, મુદ્દાના હિંદુ કાયદાના સિદ્ધાંતોની ૧૬મી આવૃત્તિના પરિચ્છેદ ૨૧૨ અને ૨૧૩નો સંદર્ભ આપી શકાય છે.જેમ કે ઉપરોક્તમાંથી જોવામાં આવશે કે સહ-પક્ષની વિભાવના સંયુક્ત કુટુંબની મિલકત અથવા સહ-પક્ષની મિલકતના અસ્તિત્વ સાથે સીધી રીતે સંબંધિત છે.સહ-પક્ષીય સંપત્તિની એક ઘટના એ છે કે સહ-ભાગીદાર તે છે જે જન્મથી સંયુક્ત સંપત્તિમાં રસ મેળવે છે અને તે પુરુષ છે.કોઈ પણ સ્ત્રી ક્યારેય સહ-ભાગીદાર નથી હોતી, જો કે તે સંયુક્ત

કુટુંબની સભ્ય હોઈ શકે છે.સહ-પક્ષીય સંપત્તિની અન્ય વિભાવના એ છે કે, હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની શરૂઆત પછી ઉત્તરાધિકારની શરૂઆત પર હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની જોગવાઈઓ દ્વારા હવે તે હદ સુધી ક્ષીણ થઈ ગઈ છે, જે કોઈ પણ સહ-પક્ષકારના મૃત્યુના પરિણામે થાય છે, સહ-પક્ષીય સંપત્તિમાં તેનો રસ ઉત્તરાધિકાર દ્વારા તેના વારસદારોને પસાર થતો નથી, પરંતુ સહ-પક્ષીય મિલકતના બાકીના સભ્યોને જીવન ટકાવી રાખવા માટે સોંપવામાં આવે છે.સહ-પક્ષીય સંપત્તિની બીજી ઘટના એ છે કે તે વિભાજિત થવા માટે જવાબદાર છે.વર્તમાન કિસ્સામાં, આપણે પાર્ટીશનની ઘટનાથી ચિંતિત છીએ.વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન ઊભો થાય છે તે એ છે કે પાર્ટીશન ખરેખર થાય છે અથવા આપેલ તારીખે કલ્પનાત્મક રીતે ગણવામાં આવે છે તે કિસ્સામાં પાર્ટીશન પર શેર મેળવવા માટે હકદાર વ્યક્તિઓ કોણ છે.જેમ કે મિલકત સહ-ભાગીદારોમાં નિહિત છે, શું આવા ભાગલા પર માત્ર સહ-ભાગીદારો જ હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે અથવા મોટી સંસ્થાની રચના કરતા સંયુક્ત હિન્દુ પરિવારના તમામ સભ્યો હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે અથવા તેમાંથી માત્ર કેટલાક જ હકદાર છે.

૬૩ મુદ્દા દ્વારા તેમના ગ્રંથ "હિંદુ કાયદાના સિદ્ધાંતો" માં પ્રતિપાદિત ભાગલાના સિદ્ધાંતો અનુસાર, એકમાત્ર મિલકત કે જેનું વિભાજન કરી શકાય છે તે સહ-પક્ષીય મિલકત છે.દરેક સહ-ભાગીદાર પાર્ટીશન પર શેર મેળવવા માટે હકદાર

છે, પછી ભલે તે નાનું હોય કે મોટું.ભાગલા સમયે જન્મેલો, પરંતુ ભાગલા પછી જન્મેલો પુત્ર પણ ભાગનો હકદાર છે, જાણે કે તે ભાગલા સમયે અસ્તિત્વમાં હતો, જો ભાગલા સમયે તેના માટે કોઈ હિસ્સો અનામત ન હોય.આ દાવાને લાગુ કરવા માટે, તે વિભાજનને ફરીથી ખોલવા અને તેને ફાળવવામાં આવેલા હિસ્સાનો હકદાર છે.કોઈ પણ સ્ત્રી સહ-પક્ષની સભ્ય નથી, તેથી, કોઈ પણ સ્ત્રી સહ-પક્ષકાર તરીકે વિભાજનનો દાવો કરવા માટે હકદાર નથી.જો કે, અમુક સંજોગોમાં અમુક મહિલાઓ, જ્યારે સહ-ભાગીદારો વચ્ચે ભાગલા પડે છે ત્યારે શેર મેળવવા માટે હકદાર હોય છે.જે મહિલાઓ ભાગલા પર હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે, તેમને કહેવામાં આવ્યું છે કે (i) પિતા અને તેના પુત્રો વચ્ચે ભાગલા પડે ત્યારે પત્ની પુત્રના સમાન હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે; (ii) તેવી જ રીતે એક વિધવા માતા પણ જ્યાં સુધી પુત્રો સંયુક્ત રહે ત્યાં સુધી ભાગલા પાડવા માટે દબાણ કરી શકતી નથી, પરંતુ જો તેના પુત્રો વચ્ચે ભાગલા થાય, તો તે સહ-પક્ષની મિલકતમાં પુત્રના સમાન હિસ્સો મેળવવા માટે હકદાર છે; (iii) જ્યારે તેના પૌત્રો વચ્ચે ભાગલા પડે ત્યારે પણ પૈતૃક દાદી (પિતાની માતા), કારણ કે તેનો પોતાનો પુત્ર સંયુક્ત રહે છે. મૃત્યુ પામે છે.તે પુત્રના પુત્રોના સમાન હિસ્સાની હકદાર છે.જ્યારે તેણીના જીવતા પુત્ર અને મૃત પુત્રના પુત્રો વચ્ચે ભાગલા પડે છે ત્યારે તેણી પણ હિસ્સાની હકદાર હોય છે, પત્ની, વિધવા માતા અથવા માતાપિતાની દાદી તરીકેની તેમની સ્થિતિમાં ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણ સ્ત્રીઓ સિવાય અન્ય કોઈ સ્ત્રી ભાગલા માટે

હકદાર નથી.આમ, દીકરીઓ, બહેનો વગેરે ભાગલા પર ભાગ લેવાનો હકદાર નથી.તે ઉપરોક્ત ગ્રંથના ફકરા ૩૨૫ અને ૩૧૮ ના સંયુક્ત વાંચનની અસર છે.હિન્દુ કાયદા પરના તેમના પુસ્તકમાં રાઘવાચારી દ્વારા પણ આવો જ દષ્ટિકોણ વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે. આ સિદ્ધાંતોને મેઈન દ્વારા તેમના હિન્દુ કાયદો અને ઉપયોગમાં પણ સમર્થન મળે છે.

આ સંદર્ભમાં કલમ ૪ ની જોગવાઈઓ પર ધ્યાન આપવાની જરૂર છે.કલમ ૪ ની પેટા કલમ (૧) શહેરી સમૂહની ચોક્કસ કલમોમાં આવેલી ખાલી જમીનના આધારે કોઈપણ વ્યક્તિના કિસ્સામાં શહેરી જમીનની ટોચમર્યાદા નક્કી કરે છે.પેટા કલમ (૨) વિવિધ શહેરી સમૂહમાં કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કબજામાં લેવામાં આવેલી જમીનની ગણતરી કરવાની પદ્ધતિ પ્રદાન કરે છે.પેટા-કલમો (૪), (૫), (૬) અને (૭) એવી જોગવાઈ કરે છે કે આવી વ્યક્તિ પાસે કેટલી ખાલી જમીન છે તેની ગણતરી કરતી વખતે વ્યક્તિઓ દ્વારા રાખવામાં આવેલા અથવા વ્યક્તિઓ દ્વારા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવેલા વિવિધ હિતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે.પેટા કલમ (૭) એચ. યુ. એફ. ના સભ્યો હોય તેવી વ્યક્તિઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે અને એચ. યુ. એફ. પેટા કલમ (૭) ના આવા સભ્યની માલિકીની જમીનની ગણતરીમાં એચ. યુ. એફ. દ્વારા કબજો કરાયેલી જમીનમાં તેમના હિતને કેટલી હદે ધ્યાનમાં લેવાની જોગવાઈ કરે છે તે નીચે મુજબ છે:

“જ.(૭) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ હિંદુ અવિભાજિત પરિવારનો સભ્ય હોય, ત્યાં ખાલી જમીનનો અને તેમાં રહેઠાણ ધરાવતું મકાન હોય તેવી અન્ય કોઈ જમીનનો જેટલો હિસ્સો તેના હિસ્સામાં પડ્યો હોત, તેટલો હિસ્સો જો આ અધિનિયમના પ્રારંભ સમયે હિંદુ અવિભાજિત પરિવાર પાસેની સંપૂર્ણ ખાલી જમીન અને એવી અન્ય જમીન તેના સભ્યોમાં વહેંચવામાં આવી હોત, તો તે વ્યક્તિ પાસે રહેલી ખાલી જમીનની હદની ગણતરી કરતી વખતે પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.”

ઉપરોક્ત જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે એક વૈધાનિક યોજનાનો સંકેત આપે છે કે એચ. યુ. એફ. દ્વારા રાખવામાં આવેલી મિલકતના કિસ્સામાં ખાલી જમીન અને અન્ય કોઈપણ જમીન કે જેના પર રહેઠાણ એકમ ધરાવતી ઇમારત હોય જે સંબંધિત સભ્યના હિસ્સામાં આવી હોત, જો એચ. યુ. એફ. દ્વારા લેવામાં આવેલી સમગ્ર ખાલી જમીન અને ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત અન્ય જમીન કાયદાની શરૂઆતમાં તેના સભ્યોમાં વહેંચવામાં આવી હોત, તો સંબંધિત સભ્યના કિસ્સામાં વિચારણા કરવામાં આવશે.આ બાબતને એચ. યુ. એફ. ના કર્તાના હાથમાં સંપૂર્ણ રીતે ગણી શકાય નહીં.દેખીતી રીતે, તે એક કાલ્પનિક વિભાજન અને શેરના નિર્ધારણની કલ્પના કરે છે જે નિયત દિવસે ફાળવવામાં આવી શકે છે, જે દિવસે ખાલી જમીન અને વધારાની જમીનની ગણતરી અધિનિયમ હેઠળ કરવાની હોય છે, તે પરિવારના સભ્યો કે જેઓ તે તારીખે શેર કરવા માટે હકદાર છે.તેથી, ભાગલા પરના હિસ્સાના

હકનું નિર્ધારણ કર્યા વિના, ખાલી જમીનને આપમેળે પુખ્ત સભ્યોની ભૌતિક સંખ્યામાં વહેંચી શકાતી નથી, જેમને કાયદેસર રીતે હિન્દુ અવિભાજિત પરિવારની મોટી સંસ્થા તરીકે ગણી શકાય. વધુમાં, એ જોવાનું છે કે પેટા કલમ (૭) માત્ર એવી વ્યક્તિ સાથે વ્યવહાર કરે છે જે ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ એચ. યુ. એફ. ના સભ્ય છે. પરિણીત દીકરીઓને એચ. યુ. એફ. ના સભ્ય તરીકે ગણી શકાય નહીં, જેમ કે તેમના પિતા કર્તા છે. લગ્ન પછી, તે તેના પિતાના પરિવારના સભ્ય બનવાનું બંધ કરી દે છે અને તેના પતિના પરિવારના સભ્ય બની જાય છે. [જુઓ: ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ રામગૌરી હરકિશંદાસ (ઉપરોક્ત)]

૬૪ તેથી, માત્ર એ હકીકતના આધારે કે જે મિલકત પ્રશ્નમાં છે તે પૂર્વજોની મિલકત હતી, એ દલીલ કે પૂર્વજોની મિલકતના કાલ્પનિક વિભાજન પર, મુખ્ય પરિણીત દીકરીઓ એક અલગ એકમ માટે હકદાર રહેશે કારણ કે તે મિલકત પ્રશ્નમાં છે, તે નિષ્ફળ થવી જોઈએ.

૬૫ આ કેસ કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૦ (૧૯૭૨ માં સુધારેલ) ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમના વારસદારો દ્વારા હરિશચંદ્રસિંહ દ્વારા લેવામાં આવેલી કૃષિ જમીન સાથે સંબંધિત છે. પરિશિષ્ટ: "એ" એ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા

પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ છે.આ ગણતરી રજમી જાન્યુઆરી, ૧૯૭૧ના રોજ સ્વર્ગીય હરિશચંદ્રસિંહની માલિકીની ખેતીની જમીનના આધારે કરવામાં આવે છે.હરિશચંદ્રસિંહનું ૧૯૮૦માં અવસાન થયું હતું.સક્ષમ અધિકારીના આદેશ મુજબ, પરિવારના ત્રણ એકમોને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૦ની જોગવાઈઓ અનુસાર ટોચમર્યાદા સુધી કૃષિ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર ગણવામાં આવે છે.આ ત્રણ એકમોમાં (૧) મૃતક હરિશચંદ્રસિંહ, (૨) મોટા પુત્ર શિવરાજસિંહ અને (૩) મોટા પુત્ર ઇન્દ્રજીતસિંહનો સમાવેશ થતો હતો.

૬૬ મારા મતે, સક્ષમ સત્તામંડળે ગણતરીમાં કોઈ ભૂલ કરી નથી.

(અ) કાયદાની કલમ ૫ ટોચમર્યાદા નક્કી કરે છે.

(બી) પ્રકરણ III માલિકીની જમીન પર ટોચમર્યાદા નક્કી કરવા, વધારાની જમીન નક્કી કરવા અને તેના સંપાદન વિશે જણાવે છે.

(સી) કાયદાની કલમ ૬ (૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ માલિક અથવા ભાડૂત તરીકે અથવા અંશતઃ માલિક તરીકે અથવા

અંશતઃ ભાડૂત તરીકે નિયુક્ત જમીનમાંથી ટોચમર્યાદા વિસ્તાર કરતાં વધુ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં.કલમ ૨ (૨૧) માં વ્યાખ્યા મુજબ વ્યક્તિ સંયુક્ત પરિવારનો સમાવેશ કરે છે.

(ડી) કાયદાની કલમ ૬ (૨) કાયદાની કલમ ૬ (૨) ની જોગવાઈઓ અનુસાર કૃષિ જમીન ધરાવવાની ગણતરીની જોગવાઈ કરે છે. જીવનસાથી, તેમના સગીર પુત્રો અને સગીર અપરિણીત પુત્રીઓ, પછી આ કાયદાના હેતુ માટે વ્યક્તિને એકસાથે જૂથબદ્ધ કરવામાં આવે છે અને આવી તમામ વ્યક્તિઓના નામે રાખવામાં આવેલી જમીનને એક વ્યક્તિ દ્વારા જમીન માલિકી તરીકે ગણવામાં આવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વ્યક્તિગત જીવનસાથી, સગીર પુત્રો અને અપરિણીત એકસાથે એક એકમ બનાવે છે.મોટા પુત્ર પરિવારના સભ્ય હોય તો પણ તેને બાકાત રાખવામાં આવે છે.

(ઈ) જ્યારે સંયુક્ત પરિવારમાં ૫ થી વધુ સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં વ્યક્તિ અને નીચે દર્શાવેલ કોઈપણ શ્રેણીમાં આવતા અન્ય સભ્યોનો સમાવેશ થતો હોય:

(૧) સગીર પુત્ર

(૨) પૂર્વ-મૃત્યુ પામેલા પુત્રની વિધવા

(૩) પૂર્વ-મૃત્યુ પામેલા પુત્રનો સગીર પુત્ર અથવા અપરિણીત પુત્રી, જ્યાં તેની અથવા તેણીની માતા મૃત્યુ પામેલી હોય તેવા કિસ્સાઓમાં પરિવાર ટોચમર્યાદાથી વધુ જમીન ધરાવવા માટે હકદાર છે, જે ટોચમર્યાદાના વિસ્તારનો પાંચમો ભાગ છે.

(૪) અધિનિયમની કલમ ૬ની પેટા કલમ (૩) અનુસાર, પછી ભલે કુટુંબમાં કે સંયુક્ત પરિવારમાં મોટા પુત્રનો સમાવેશ થાય, આવા મોટા પુત્રને પેટા કલમ (૧) ના હેતુ માટે અલગ વ્યક્તિ માનવામાં આવશે.

કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સક્ષમ સત્તામંડળે યોગ્ય રીતે ત્રણ એકમોને શિવરાજસિંહ અને ઈન્દ્રજીતસિંહ તરીકે લીધા છે, જેઓ નિયત તારીખે પુખ્ત વયના પુત્રો હતા અને આમ ગણતરી ઉપરોક્ત પેટા કલમ અનુસાર કરવામાં આવે છે.

(એફ) પેટા કલમ (૩) (ડી) સ્પષ્ટપણે પેટા કલમ (૨) અથવા પેટા કલમ (૩) (બી) અથવા પેટા કલમ (૩) (ડી) હેઠળ કૃષિ જમીન માલિકીની ગણતરીના હેતુ માટે જોગવાઈ કરે છે, સભ્યો કુટુંબમાં અથવા સંયુક્ત પરિવારમાં સમાવેશ થાય છે, માત્ર ચોક્કસ તારીખ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. નિર્દિષ્ટ તારીખ કલમ ૨ (૨૭એ) માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે, જેનો અર્થ થાય છે સુધારા અધિનિયમ, ૧૯૭૨ અમલમાં આવવાની તારીખ. પરિશિષ્ટ-“એ” ના આદેશના ભાગ-૧માં જણાવ્યા મુજબ નિર્દિષ્ટ તારીખ ૧લી એપ્રિલ ૧૯૭૬ છે. "પેટા કલમ ૩ (૨) વધુમાં જણાવે છે કે તે પછી પરિવારના સભ્યોના ચરિત્ર અથવા સંખ્યામાં થયેલા કોઈપણ ફેરફારોને અવગણવામાં આવશે.

(જી) કાયદાની કલમ ૬ની પેટા કલમ (૪) એવી જોગવાઈ કરે છે કે જે વ્યક્તિ કબજો કરવા માટે હકદાર નથી તેને વધારાની જમીન માનવામાં આવશે.

(એચ) આ ગણતરી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૦ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવે છે. ખેતીની જમીનની ગણતરીમાં કોઈ ખામી નથી.

(આઈ) કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવે છે. આ કાયદો કૃષિ જમીનની માલિકીની ગણતરી કરવાના હેતુથી મોટી દીકરીઓને અલગ એકમ તરીકે ગણવાની જોગવાઈ કરતો નથી. હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં સુધારાને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની જોગવાઈઓ સુધી આપમેળે લંબાવી શકાતો નથી. હિંદુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમમાં કરવામાં આવેલા સુધારામાં એવી જોગવાઈ નથી કે આ સુધારાને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ સુધી પણ લંબાવવામાં આવશે અથવા લંબાવવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવશે.

(જે) કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદો એક વિશેષ કાયદો છે અને તેથી, કૃષિ જમીનની માલિકી તેમાં કરવામાં આવેલી ચોક્કસ જોગવાઈઓ અનુસાર હાથ ધરવામાં આવે છે અને હિંદુ ઉત્તરાધિકાર કાયદાની જોગવાઈઓને લંબાવી શકાતી નથી.

(કે) એ નોંધવું જોઈએ કે કૃષિ જમીન માલિકીની ગણતરી કરતી વખતે સભ્યોની સંખ્યા અને તેમની માલિકી સુસંગત નથી.સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતમાં સગીર પુત્રનો સ્વતંત્ર હિસ્સો હોવા છતાં, તેના હિસ્સાને ખેતીની જમીનની ગણતરી કરવાના હેતુથી પિતા દ્વારા રાખવામાં આવેલા હિસ્સામાં જોડવાની જરૂર છે.તેવી જ રીતે, સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતનો હિસ્સો પતિના હિસ્સામાં જોડવામાં આવે છે.તેવી જ રીતે અપરિણીત દીકરીના હિસ્સાને પણ પિતાના હિસ્સામાં જોડવામાં આવે છે.કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદો, ૧૯૬૦ એક વિશેષ કાયદો હોવાથી, જમીનની ગણતરી હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર નહીં પણ ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર કરવાની છે.

(એલ) ગણતરી નિયત તારીખ અને નિર્દિષ્ટ તારીખના સંદર્ભમાં કરવાની છે.નિર્દિષ્ટ તારીખ ૧ લી એપ્રિલ ૧૯૭૬ છે.નિયુક્ત દિવસ ૨૪મી જાન્યુઆરી ૧૯૬૧ છે.આ સુધારો બંને તારીખો પર અસ્તિત્વમાં નહોતો.કાયદાની કલમ ૬ (૧) સ્પષ્ટપણે કહે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ નિર્દિષ્ટ તારીખથી કોઈ વધારાની કૃષિ જમીન ધરાવવા

માટે હકદાર રહેશે નહીં."વ્યક્તિ" શબ્દની વ્યાખ્યામાં "સંયુક્ત પરિવાર" નો સમાવેશ થાય છે.આમ, ૧લી એપ્રિલ ૧૯૭૬ પછી હરિશચંદ્રસિંહ વધારાની જમીન ધરાવવા માટે હકદાર ન હતા અને તેથી, આ સુધારાનું અર્થઘટન કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૬ (૧) ની જોગવાઈઓને અમાન્ય બનાવવા માટે કરી શકાતું નથી.

૬૭ મારે પ્રતિવાદીઓ વતી પ્રચાર કરાયેલ એકબીજાની રજૂઆત સાથે વ્યવહાર કરવો જ જોઈએ.પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રિબ્યુનલે તેના વિવાદિત આદેશ દ્વારા હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ને ધ્યાનમાં રાખીને સમગ્ર મુદ્દા પર પુનર્વિચાર કરવાના હેતુથી મામલાતદારને કાર્યવાહી મોકૂફ રાખી હતી.વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે મામલાતદાર તેમજ નાયબ કલેક્ટર જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટની દલીલ છે કે વૈધાનિક સત્તાઓથી સન્માનિત વૈધાનિક સત્તા ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ જેવા ઉચ્ચ અધિકારીઓના આદેશોને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ અધિકારક્ષેત્ર

અથવા ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને આ અદાલત સમક્ષ પડકાર આપી શકે નહીં.

૬૮ ઉપર સૂચવ્યા મુજબ વિદ્વાન સલાહકાર શ્રી ભટ્ટની રજૂઆતથી હું પ્રભાવિત નથી. હકીકતમાં, મામલાતદારને અરજદારોમાંના એક તરીકે ગુજરાત રાજ્ય સાથે જોડાવાનું કોઈ કારણ નહોતું, ખાસ કરીને જ્યારે ગુજરાત રાજ્ય ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની કાયદેસરતા અને માન્યતા પર સવાલ ઉઠાવવાનું યોગ્ય માનતું હતું. બીજું, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ, કલેક્ટર, રાજકોટ અને અન્યો વિરુદ્ધ બાવાભાઈ કર્ણભાઈ પટેલ અને અન્યના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય દ્વારા આવરી લેવામાં આવી છે [સિવિલ અપીલ નંબર ૪૫૦૫/૨૦૦૬ ૧૬ ઓક્ટોબર ૨૦૦૬ના રોજ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો]. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષના કેસમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલેક્ટર રાજ્ય સરકારના સચિવના આદેશને પડકાર આપી શક્યા ન હોત. આવી દલીલને નકારી કાઢતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

“પરવાનગી આપવામાં આવી છે.

આ અપીલમાં પડકાર એ છે કે વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૩૪૮૬/૨૦૦૨ માં ૧૭/૧૦/૨૦૦૨ તારીખના આદેશને વિદ્વત એકલ ન્યાયાધીશે અરજીને જાળવી ન શકાય તેવી ગણાવીને ફગાવી દીધી હતી અને

વિદ્ધત એકલ ન્યાયાધીશે પસાર કરેલા આદેશની પુષ્ટિ કરતા એલ.પી.એ. નંબર ૮૫૦/૨૦૦૩ માં બેન્ચ દ્વારા ૧૬/૬/૨૦૦૪ તારીખના આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હતો.

અમે પક્ષોને સાંભળ્યા છે.

બંને આદેશોમાં વિદ્ધાન સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેન્ચનું માનવું હતું કે રાજ્ય સરકારના સચિવના આદેશને કલેક્ટર દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હોવાથી રિટ પિટિશન માન્ય નથી, તેમના મતે કલેક્ટર સરકારમાં સચિવને આધીન છે અને તેથી, તેઓ રાજ્ય સરકારના સચિવ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પડકારવામાં અસમર્થ છે.

અમે આ અપીલમાં લેવામાં આવેલા આધાર 'એ' નો અભ્યાસ કર્યો છે જે દર્શાવે છે કે મહેસૂલ મંત્રાલય દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્પષ્ટ નિર્દેશ પર રાજકોટ કલેક્ટર દ્વારા અપીલ કરવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત અમારું માનવું છે કે જ્યારે કોઈ ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરવામાં આવે છે ત્યારે રાજ્યના હિતોનું રક્ષણ કરવા માટે કલેક્ટર તેને પડકાર આપી શકે છે. તેથી, હાઈકોર્ટના વિદ્ધાન સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેન્ચ બંનેએ એવું કહ્યું ન હતું કે કલેક્ટર રાજ્ય સરકારના સચિવ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પડકાર આપી શકે નહીં.

વિવાદનું સમાધાન ગુણદોષના આધારે થયું ન હોવાથી, અમે વિદ્ધાન સિંગલ જજ અને હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના આદેશોને રદ કરીએ છીએ અને વિદ્ધાન સિંગલ જજ સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૩૪૮૬/૨૦૦૨ પુનઃસ્થાપિત કરીને આ બાબત વિદ્ધાન સિંગલ જજને પરત મોકલવામાં આવે છે. વિદ્ધાન એકલ ન્યાયાધીશ પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી સંબંધિત ગુણદોષ પર વિચાર કરશે અને કાયદા અનુસાર યોગ્ય આદેશ પસાર કરશે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે પક્ષકારો વિદ્ધાન સિંગલ જજ સમક્ષ તમામ અધિકારો અને દલીલો

ઉઠાવવા માટે સ્વતંત્ર છે.હાઈકોર્ટને છ મહિનાની અંદર આ મામલાનો નિકાલ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી છે.”

૬૮ આમ, હકીકત એ છે કે મામલાતદાર ટ્રિબ્યુનલના આદેશને પડકારવાના હેતુથી ગુજરાત રાજ્ય સાથે અરજદાર નંબર ૨ તરીકે જોડાયા છે, તેથી કોઈ ફરક પડશે નહીં અને પ્રતિવાદીઓને કોઈ મદદ મળશે નહીં.

૬૯ આ મામલાના ઉપરોક્ત ઢ્રષ્ટિકોણમાં, હું એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલો વિવાદિત આદેશ કાયદાકીય રીતે માન્ય નથી અને રદ થવાને પાત્ર છે.

૭૦ પરિણામે, આ અરજી સફળ થાય છે અને આથી તેને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૩ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત આદેશને આથી રદ ઠરાવવામાં આવે છે.

૭૧ મુખ્ય બાબતમાં પસાર કરાયેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, જોડાયેલ સિવિલ એપિલકેશન ટકી રહેશે નહીં અને તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

વિષય: ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદા હેઠળ જમીન ધારણની ગણતરીમાં
હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ના પ્રભાવ તથા ગુજરાત મહેસૂલ
ટ્રિબ્યુનલના રિમાન્ડ આદેશ સામે બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ રાજ્યની અરજી—
વિલંબ અને જાળવણી બાબત.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. for all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.